

Sebastian Schmidt    Johann Daniel Schadaeus

**Dissertationem Theologicam De Venditione Christi. Ex Sachar. XI. v. 12. seq. Et Matth. XXVII. v. 9. seq. ... Sub Praesidio Dn. Sebastiani Schmidii ... Placido Eruditorum Examine Submittit M. Johannes Daniel Schadaeus, Argentini. Ad diem [ ] Aprilis hor. locoq[ue] consuet. An. M.DC.LXXXVIII.**

Argentorati: Tidemannus, 1688

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn788082353>

Druck    Freier  Zugang





77



Fa-1092(77.)

Tom, LXXXIX.

1. Carolus Ludovicus Thomäyner de Divinitate Christi eo  
oconomia gratiae. Ulmæ 1716.
2. Seb. Schmid de oblatione Fidelium & Luth. 1, 13. 14. 1712. r.
3. — . de venditione Christi Mat. xxvii, 9. — 1688.
4. Jo. Jacob Lunsenhausen contra Anonymi Angli Christianitatis  
notæ mysteriosæ Christianismum rationalem. 1713.
5. Michael Foerßchius Preses Rinnbergensis de pacto hominum  
cum Dæmone ad effodrendos thesauros absconditos 1716.
6. Gottlieb Wernsdorff Preses Jo. Jacobo Ferbero de Theologia  
Experimentalis 1711.
7. Jo. Jacob Ferber pro liti. de Excecatione et induratione spirituali  
ad Marc. iv. 11. v. Arrent 1716.
8. Gottlieb Wernsdorff de Theologia Mystica. 1714.
9. Jo. Joachimus Zentgraf de Paenit. quotidiana. 1697.
10. Jo. Franc. Buddeus Preses Sibero de Beatitudine oratorum. 1709.
11. — . de Hæresi Arabiorum.
12. Jo. Fridenci Mayeri Paulus Suecorum Apostolus I. Theser.  
ex Epistola ad Galatas a Suecorum Studijs defendenda. 1709.
13. Jacobus Baalkhoff de Spinosismo post Synodum Gynhel. 1708.
14. Martinus Geier ad Ephes. xii, 9. Recusa Witt. 1712.
15. Georgi Henr. Goetz ad Act. x, 44. 45. 46. v. b. 1712.
16. — . observationes ad Matt. xii, 40.
17. — . de Mercatoribus eruditiss.
18. 19. — . Museum Eruditi vanis memorabilibus conspicuum.
20. — . Jo. Andreas Schmid de literis sanguine Jesu Chr. firmatis.
21. Petrus Zorn de methodo explicandi Phrasæologiam dogmaticam &  
Analogia rituum.

23. Jo. Geor. Abicht R. Jesarae commentary in Josuam  
 24. Daniel Griebner de Characteribus Pseudo-Prophetarum Jeron. 14.  
 25. Jo. Nicolaus Quistorp de Seductionibus ad Mat. xxiv. 4. 5.  
 26. Thomas Ittrius ad Abucane opusculum de Baptismo Fwelli  
 Vet. T. de aquam ex Chnshi lateres.  
 27. Jo. David Walther Sub Presid. Buddi ad Heb. VII, 22 (21)  
 28. Gustav. Geor. Zeltner ad 1 Cor. XI, 10.  
 29. Indenau Siofid King de Lapidatione Ahebraeorum.  
 30. Godofredus Ludovici de Missionibus in Indiam.  
 31. — Zeltner de Syno Filii Hominis jam exhibito.  
 32. Caroli Arndii Triga Dissert. Philol. Antiquarum.  
 33. Urbanus Godofredus Sibenc de Sanctis columnantibus.  
 34. Christophang Gottlob Schwarz de veterum Codicum ornamentis.  
 35. Adam Rechenbergii Gnosta ad Eusebium Casarianum.  
 36. Jo. Nicolai Hartschmid Theses Anti-Pietisticae  
 37. — — — — — De Conventiculis prior Aeghonia  
 38. — — — — — posterior Theologicae.  
 39. Jo. Wolfgango Jegeri Acta Esslingensia.  
 40. — — — — — De purgatorio Buniononde el Poireti.  
 41. — — — — — animadversiones in bustatu chys. stud. de Gyon  
 42. Jo. Andrea Knoblach de Indifferentismo Carolina.  
 43. Jo. Hermannus ab Urwich de Palinodia fanaticorum  
 44. Anonymi repetitio doctrinae fundamentis fidei contra Thomasia  
 45. Gustavus Herwich de Bohemii Naturalismo & fidei  
 46. Jacobus Schroeter de Haereticis N. T. erroribus Pietisticae.  
 47. Jo. Jacobus Terbenus de Fanaticis in rectam rationem injung.  
 48. Indenau Jacobus Firmhaber de Methodo Mathematica in  
 Theologiae

3.

22  
32.  
47  
53  
72  
77  
8.  
9  
10.  
11  
12  
14  
16  
18.  
1

DISSERTATIONEM THEOLOGICAM

De  
**VENDITIONE  
CHRISTI.**

Ex  
SACHAR. XI. v. 12. seq. ET MATTH. XXVII. v. 9. seq.  
*JUVANTE JESU VENDITO.*

SUB PRÆSIDIO  
DN. SEBASTIANI SCHMIDII,  
SS. TH. DOCT. PROFESS. SENIORIS, FAC.  
Theol. Decani Spectabilis, Conventus Ecclesiastici  
Præsidis, & Capituli Thomani Decani

Gravissimi,  
*Dni. Patroni, Præceptoris, Promo-*  
*toris, atq; Avunculi Magni, Patris loco,*  
*filiæ observantia suspiciendi.*

PLACIDO ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT  
M. JOHANNES DANIEL SCHADÆUS,  
Argentin.

*Ad diem Aprilis hor. locoq; consuet. An. M. DC. LXXXVIII.*



ARGENTORATI,

LITERIS JOHANNIS WILHELMI TIDEMANNI.



DISPUTATIONE THEOLOGICA

VENIATIONE

CHRISTE

IN THEOLOGIA

PRO

BY J. A. SCHMIDT

IN THEOLOGIA

PRO

IN THEOLOGIA

PRO

IN THEOLOGIA

PRO

IN THEOLOGIA

PRO

IN THEOLOGIA

PRO

IN THEOLOGIA

PRO

no  
th  
an  
ru  
re  
ce  
bi  
ex  
led  
noli  
rum  
ti g  
fir tru  
s.  
galitz



33

DISPUTATIO THEOLOGICA  
De  
VENDITIONE CHRISTI.

Ex

Sachar. XI. v. 12. sq. & Matth. XXVII.

v. 9. seq.

§. I.

**T**empore anni hoc nostro, quo in Ecclesijs passio Dominica publicè proponi & exponi solet, constituimus aliquid etiam ex historia ejusdem passionis Dominicæ meditari. Occurrit autem apud Evangelistam Matthæum Cap. XXVII. v. 9. & 10. locus de venditione Christi, ubi impletum in eâ dicitur id, quod per Prophetam Jeremiam olim prædictum fuerit. Qui verò locus ab antiquissimis Ecclesiæ Novi Testamenti Temporibus non parum difficilis Interpretibus visus est; adeò ut multas peperit sententias: sed nec hodierno quoque tempore adhuc Interpretes in unam quandam sententiam conspirant. Licebit ergò etiam nobis, quid statuendum videatur, Academicè exponere: si aliquid fortè ad meliorem loci difficilis intellectum conferre queamus. In quo verò instituto & conatu nostro clementissimus DEUS, propter Filium suum unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum, Spiritus sui Sancti gratia nos adjuvet, ut saltem, quòd acturi sumus, non sit frustraneum, Amen.

§. 2. Ante omnia autem utrumque Prophetæ & Evangelistæ textum proponere oportet. Apud Prophetam itaque

A 2

Sachar-



Sacharjam Cap. XI. v. 12. & 13. (quem allegare Evangelistam postea constabit) ita habent verba :

ואמר אליהם אם טוב בעיניכם הבו שכרי ואם לא חדלו וישקלו את שכרי שלשים כסף : ויאמר יהוה אלי השליכהו אל היוצר אדר היקר אשר יקרתי מעליהם ואקחה שלשים כסף ואשליך אתו בית יהוה אל היוצר :

Quæ Prophetæ verba satis incommode vertisse Septuaginta Interpretes pridem alij annotarunt. Ita enim illi: Καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτοὺς, εἰ καλὸν ἐνώπιον ὑμῶν ἐστὶ, δότε τὸν μισθόν μου, ἢ ἀπίπαδε. καὶ ἔψησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα ἀργυρᾶς. καὶ εἶπε κύριος πρὸς με, κάθεσ αὐτοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον, καὶ σκέψομαι, εἰ δοκίμιόν ἐστιν, ὃν τρώσων ἐδοκιμάσθων ὑπὲρ αὐτῶν. καὶ ἔλαβον τρεῖς τριάκοντα ἀργυρᾶς, καὶ ἐπέβαλον αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον Κουεῖς εἰς τὸ χωνευτήριον. Hoc est: Et dicam (in diebus istis futuris) illis; si bonum in conspectu vestro est, date mercedem meam; aut denegate. Et constituerunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me, immitte eos in conflatorium, & videbo, num probatum sit, quomodo probatus sum super illis. Et accepi triginta argenteos, & injeci eos in domum Domini in conflatorium. Ubi facile quivis linguæ utriusque peritus observare potest, quantum Græca ab Hebræis abeant, non quod ad verba tantum, sed sensum etiam. *Vulgatus* Interpres longè melius se habet, nisi quod pro figulo statuarium posuit: quando transtulit; Et dixi ad eos: si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: projice illud ad statuarium, decorum precium, quo appreciatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projecì illos in domum Domini ad statuarium. *Chaldeus* quoque Interpres *Jonathan* Expofitorem potius obscurum, quam Paraphrasten egit: de quo infra aliquid. Ut plures omittamus, brevitatis causa, *Versiones*, genuina *Versio* hæc dari potest: Tum dixi ad illos; si bonum in oculis vestris, date mercedem meam; si verò non, omittite: appenderunt ergò mercedem meam, triginta (nummos) argenti. Sed dixit ad me *Jehovah*; Abjice hoc pro figulo; magnificentiam pretij, quo pretiosus habitus sum, ut non sim super illis: quare sumsi triginta (nummos) argenti, & projecì istud (argentum) in domum *Jehovæ* pro figulo. Hæc de Prophetæ loco.

S. 3. Jam Evangelistæ Matthæi verba hæc sunt Cap. XXVII.

23  
32.

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

XXVII. v. 9. 10. Ἰότε ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν διὰ Ἰερεμίου τῆ προφήτι λέγον-  
τος, καὶ ἔλαβον τὰ πεντακοντὰ ἀργύρια, τὴν ἡμίην τῶ τέλει μνημένῃ, ὃν ἐτιμή-  
σαντο ἀπὸ ἡῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τῆ κερამείως, καθὰ  
συνέλαξέ μοι ὁ Κύριος. *Vulgatus satis ad verba vertit, si satis la-  
tinè: Et acceperunt triginta argenteos, precium apreciati, quem appre-  
ciaverunt à filiis Jfrael: & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit  
mibi Dominus. Nonnihil variat Syrus Interpres, quando trans-  
tulit: Tunc impletum id, quod dictum est per manum Prophetæ, qui  
dixit; Accepi triginta (nummos) argenti, pretium pretiosi, quem pacti sunt  
de filiis Jfrael: & dedi eos in agrum figuli, sicut præcepit mihi Dominus.  
Sed Arabs tamen, qui aliàs Syrum sequi solet, ita habet: Tunc  
impletum est, quod dictum est per Jeremiam Prophetam, dicentem; acce-  
perunt triginta (nummos) argenti, precium justii, super quem pacti sunt  
filij Jfraelis, & dederunt pretium (posuerunt) pro agro figuli, sicut  
dixit mihi Dominus. Sed circa varias versiones non amplius  
occupabimur.*

S. 4. Præcipuus labor in hoc consistit, quomodo Tex-  
tus originales Prophetæ Sacharjæ & Evangelistæ conciliandi  
sint. Et I. quidem, scribit Maldonatus ad locum Matthæi;  
Magna hic, & vetus questio est, quomodo Matthæus Jeremiam citet, apud  
quem hoc testimonium non reperitur, cum apud Zachar. II. 12. potius re-  
periat. Omnes, & veteres & recentiores, Interpretes in hujus difficul-  
tatis explicatione magnoperè laborarunt. Quia enim, sicut Dn. D. Ger-  
hard. Harm. Evang. de Pass. cap. IIX. habet, hoc vaticinium non  
extat in Jeremia, sed Zacharia cap. XI. v. 13. Ideò variæ questæ sunt  
Explicationes, cur pro nomine Zacharia positum sit nomen Jeremie. Va-  
rias autem has explicationes idem D. Gerhardus noster, cum  
suâ Epicrisi, refert: quando pergit; Quidam i. statuunt, Evange-  
listam memoria quodam lapsu pro Zacharia posuisse Jeremiam. In hanc  
sententiam inclinat Erasmus in Annotation. h. l. si fuisset, inquit, in nomi-  
ne duntaxat memoriâ lapsus Evangelista, non opinor quenquam adeo mo-  
rosus esse oportere, ut ob eam causam totius Scripturæ labasceret autori-  
tas. Sed cum Evangelista in contexenda Historia sacra fuerint Spiritus  
Sancti amanuenses, qui locuti sunt & scripserunt impulsî à Spiritu Sancto.  
2. Petr. I. v. 20. Ideò talem quemlam errorem Evangelistis tribuere, in  
ipsum Spiritum S. foret injurium. August. igitur rectè statuit, ab Evan-  
gelistis decere omnem falsitatem abesse, non solum eam, quæ mentiendo pro-  
mitur,



mitur, sed etiam obliviscendo. Admisso enim in tantum auctoritatis fastigium aliquo mendacio, nulla particula horum librorum manebit, quæ non possit in dubium revocari, Epist. 8. 2. Quidam existimant absolute & indefinite legendum esse, Tunc impletum est, quod dictum fuit per Prophetam, nulla facta specialis cujusdam Prophetæ mentione, nomen Jeremiæ ab indocto quodam scriba additum & textui insertum esse. Hac sententia confirmari posset eo, quod Matthæo in more positum sit, Scripturas Vet. Test. hoc modo allegare, ut Prophetæ nomen in specie haud quaquam exprimat, sed in genere tantum moneat, extare de hac re vaticinium Propheticum, cap. 1. v. 22. cap. 2. v. 6. 15. 23. cap. 13. v. 35. cap. 21. v. 4. cap. 27. v. 35. suffragatur etiam versio Syriaca, quæ nullum Prophetam hic nominat, sed in genere loquitur; Tunc impletum fuit id quod dictum fuerat per matrem Prophetæ. Augustinus quoque lib. 3. de cons. Evang. cap. 7. testatur, suo tempore à quibusdam Latinis Codicibus nomen Jeremiæ abfuisse, ac Lyranus annotat in libris antiquis illud haud quaquam legi. Proferretur etiam hac conjectura, quod Jeremiæ potius quam Zachariæ nomen insertum fuerit, quia Jerem. 32. apud LXX. Interpretes (quorum versio olim erat in vulgari Ecclesia usu, & ab Apostolis in Nov. Test. plerumque allegatur) extet diserta Historia de agro, quem Jeremias jussu Dei emerit à suo patruale, sed Zachariæ Historia, prout legitur in Versione LXX. Interpretum, ab allegato Evangelistæ testimonio plurimum discrepet. Sed Græci Codices omnes legunt additum Jeremiæ nomen, ideo dubium esse nequit, ab Evangelistâ illud insertum esse, nec discrepat hoc à more Evangelistæ, qui pluribus in locis speciatim nomen illius Prophetæ exprimit, ad cuius vaticinium nos remittit, utpote cap. 3. v. 3. cap. 4. v. 14. cap. 8. v. 17. cap. 12. v. 17. 3. Quidam ergo statuunt vaticinium illud de empto agro ex pretio proditionis in Jeremia olim exitisse, sed malitiâ Judæorum verba illa ex textu Prophetico esse sublata. In hanc sententiam inclinat Eusebius lib. 10. demonstr. Evang. cap. 5. Justinus etiam in Dial. cum Tryphone Judæo aliquot loca Nov. T. recenset, quæ à Judæis fuerint expuncta & corrupta. Sed hæc solutio est admodum violenta, & librorum Canoniorum V. T. auctoritatem non mediocriter labefactat. Extant in Scriptura V. Test. plura & clariora contra Judæos testimonia, cur igitur illis relictis hoc dumtaxat expunxissent? Proinde dictum Hieronymi in cap. 6. Esa. accuratè hæc de re notandum: Si quis dixerit, Hebræos libros esse à Judæis falsatos, audiat Origenem, quid in octavo volumine explanationum Esaiæ huic respondeat quaestiuicula, quod nunquam Dominus & Apostoli, qui cætera crimina arguunt

guunt in scribis & Phariseis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticissent: sin autem dixerim, post adventum Domini & predicationem Apostolorum libros Hebraos fuisse falsatos, cachimum tenere non potero, quod Salvator & Evangelista & Apostoli ita testimonia protulerim, ut Judai postea falsaturi erant. 4. Quidam ergo eò abeunt, ut dicant, errore quodam scriba nomen Jeremia positum esse pro Zacharia. Hanc sententiam itidem attingit Euseb. l. d. f. 299. ἐνθα καὶ ἐπισήσεις (inquit) ἐπεὶ μὴ ταῦτα φέρεται ἐν τῇ τῷ Ἱερემίᾳ προφητείᾳ, εἴτε γὰρ ὑπονοεῖν πειρησῆσθαι ταῦτα ἐξ αὐτῆς κατὰ τινὰ βλάβην, ἢ καὶ σφάλμα γενομένον γινώσκοντες τὰ τῶν ἱερῶν ἐναγγελίων ἀπὸ τῶν πεποιημένων, σφαλῆναι τινὸς καὶ ἀντὶ μὲν τῷ Ζαχαρίᾳ τὸν Ἱερემίαν τεθεικέναι, ὡς δὲ ὅτις ἀναγεγράφθαι. Τότε ἐπληρώθη τὸ βιβλὸν διὰ Ζαχαρίου τῷ προφήτᾳ. Ubi insistendo attendes, non enim perhibentur ista in Prophetia Jeremia, sive suspicandum est exemta inde esse aliquo maleficio, sive scribarum errore accidisse, qui negligentius exemplaria sacrorum Evangeliorum conficerent, decepto aliquo & pro Zacharia ponente Jeremiam, ut sic perscribi ista oportuerit. Tunc impletum est, quod dictum fuit per Zachariam Prophetam. Accedit quod in Graecis abbreviaturis pro  $\Xi$  facile legi potuerit  $\text{I}\epsilon$  h. l. nomen Jeremia pro Zacharia, sed cum nullus proferatur Codex Graecus, qui habeat nomen Zacharia, sed omnes Codices constanter legant nomen Jeremia, cumque in ipsis fontibus corruptio non nisi urgentissimis ex causis concedenda sit, idè etiam hac solutio non est satis concinna. August. lib. II. contra Faustum Manich. cap. 2. Quæ autoritas literarum aperiri, qui sacer liber evolvi, quod documentum cujuslibet scripturæ ad convincendos errores exeri potest, si hæc vox admittitur, scripturas esse corruptas? 5. Quidam disputant ex Apocrypho quodam libro Jeremia hoc vaticinium ab Evangelista allegari. Hujus sententiæ auctor est Hieron. qui in cap. 27. Math. sic commentatur: Legi nuper in Hebraico quodam volumine, quod Nazarae sectæ Hebraus mihi obtulit, Jeremia apocryphum, in quo hæc ad verba scripta reperi. Eandem sequuntur Origenes & Euthymius in h. l. Sed ex Apocryphis addito expresso Propheta nomine ab Evangelistis & Apostolis in N. T. quedam citari, periculosè asseritur. Sanè in admonitionibus, exhortationibus ac redargutionibus non solum ex Apocryphis, sed etiam ex Ethnicorum libris quedam allegant, sed hoc dictum allegatur ut vaticinium Propheticum de re futura, inde ipse Hieronymus hanc sententiam non videtur admodum probare, sic enim scribit loco dicto: sed tamen mi-

hi vi-

hi videtur magis de Zacharia sumtum testimonium Evangelistarum & Apostolorum more vulgato, qui verborum ordine pratermissio sensus tantum de V. T. proferunt in exemplum. Et in Epist. ad Pammach. Absit de pedissequo Christi dicere, quod errarit, cui cura fuit non verba & syllabas aucupari, sed sententias dogmatum ponere. 6. Quidam statuunt hoc Jeremia vaticinium per traditionem quandam non scriptam ad Judæos pervenisse. Huic sententiæ calculum præbet Chrysostr. in Epist. ad Timoth. scribens, quod Judæi quadam habuerint, quæ circa librorum monumenta per manus tradebant viva voce, ea vocabant *ἄρεσκια* sive traditiones, fieri autem posse, ut hujusmodi loca ab illis hausta sint. Addit etiam fieri potuisse, ut licet hæc scripta non fuerim, nec ab alijs audierim, tamen afflatu Spiritus S. Apostoli didicerim. Sanè Judæi multas habuerunt traditiones, quarum cabala plurimum omnino tribuerunt, sed ab Evangelistis & Apostolis dubijs hisce & incertis traditionibus divinam & Propheticam auctoritatem fuisse tributam, probatu difficile erit. 7. Quidam præsupponunt Zachariam fuisse *διώνυμος* sive binominem, constat enim ex V. T. apud Judæos hoc fuisse perquam frequens, sicut etiam de Zacharia Barachia filio creditur, quod idem dictus fuerit Fojadas, Matth. 23. v. 34. Quo referri potest, quod utriusque nominis eadem sermè sit significatio. Jeremias enim est qui exaltat Deum, Zacharias qui commemorat vel celebrat Deum. Sed hæc sententia nititur incerto fundamento, cum nullo teste probari possit, Zachariam Prophetam cognominatum esse Jeremiam. 8. Quidam in ipso Jeremia vestigia hujus vaticinijs quarunt, nam Jerem. 32. vers. 7. & seqq commemoratur, quomodo Jeremias mandato Domini agrum emerit, ac librum emtionis in vase fictili posuerit, id quod similitudinem aliquam cum vaticinio ab Evangelista citato videtur habere. Cogitari igitur posset Evangelistam duo vaticinia ex Jeremia & Zacharia conjungere, apud Jeremiam enim habetur Prophetia de emptione Christi, apud Zachariam exprimitur emptionis pretium, quæ duo Evangelista conjungit, & sub unius Prophetæ nomine allegat. Sed emtio illa agri apud Jeremiam facta est septem siclis & decem argenteis, ac longè alium finem sibi habuit propositum, quia divinitus jubetur Prophetæ agrum emere, cum Rex Babylonicus arctè obsideret urbem, ad consolationem piorum Israëlitarum, significabatur enim hac emptione reducendos aliquando Israëlitas ex Babylonica captivitate in urbem.

S. 5. Post recensitas omnes istas sententias tandem D. Gerhardus subjicit, quam probat, hanc sententiam: simpliciter igitur

igitur respondentes, Evangelistam consulto ac data opera hac nominum Prophetarum permutatione fuisse usum, ut ostenderet, uno eodemque Spiritu Prophetas impulsos fuisse, ac in Prophetis vaticinijs non tam instrumentalem, quam principalem causam, hoc est, Spiritum Sanctum, à quo edita sunt, respiciendum esse. Secreto Dei consilio factum est, inquit Glossa ordin. ut animo Matthaei pro Zacharia occurreret Jeremias, quia omnes Prophetæ uno Spiritu sunt locuti, ita ut singula sint omnium, & omnia singulorum. Quare ergo Mattheus hoc emendaret, quod spiritu regente fecerat, ut per hoc admoneremur, tantam inter Prophetas esse concordiam, ut uni congruè deputetur, quod ab alio dicitur? Desumpta verò est hæc Glossa ordinaria Explicatio ex Augustino lib. 3. de cons. Evangel. cap. 7. Sed quemadmodum Dn. D. Gerhardus supra reliquas omnes Interpretationes rejecit: ita hanc postremam refutat etiam Maldonatus h. l. Sunt, inquit, qui Evangelistam memoria lapsum existiment, cumque pro Zacharia nomine nomen illi Jeremia occurrisset, id scripsisse; postea verò etiam vel ipsum per se, vel aliorum monitu, quod adhuc eo vivente ejus Evangelium legisset, credendum est, & Jeremia pro Zacharia nomine positum animadvertisse, emendare tamen noluisse, quod id ipsum Spiritu Sancto instigante factum crediderit, qui cum idem omnium Prophetarum ore locutus esset, non referret, quid à quo Propheta dictum sit: singulorum enim Prophetarum dicta omnium esse communia, ita, ut, quod ab uno dictum est, ab omnibus dictum esse censeatur. Ita Augustinus lib. 3. consens. Evang. cap. 8. & Beda in Comment. quorum opinionem nullo prorsus modo probandam existimo. Nam Evangelistas memoria aliquando lapsos esse, etsi scio dixisse aliquos & doctos & Catholicos Auctores, existimasseque, nihil propterea de Scriptura auctoritate minui, haud equidem intelligo, quomodo id Spiritu Sancto dictante & salva Scriptura fide, qua summa & firmissima esse debet, fieri potuerit: & dicere propterea Jeremiam pro Zacharia citari potuisse, quod idem per omnes Prophetas locutus sit, violenta mihi videtur interpretatio. Hæc Maldonatus, qui propterea tandem pergit: Rem mihi attingere videntur, qui existimant, Evangelistam nullius Prophetæ nomen posuisse, sed tantum dixisse, Tunc impletum est, quod dictum est per Prophetam, ut multis alijs dicere consuevit cap. 1. 22. cap. 2. 5. 15. 23. & 13. 35. & 21. 4. Et hoc ipso capite versu 35. scriptorem verò aliquem, cum putaret Jeremia citari testimonium, ejus nomen ad marginem adscripsisse, postea aliquem alium in contextum inseruisse. Confirmat hæc conjecturam, quod in Sy-

B

riaco

22  
32.  
7.  
3  
3  
2  
7  
8.  
8.  
9  
10  
11  
12  
13  
14  
15  
16  
18.

riaco Evangelio Ieremiae nomen non legatur : quodque August. lib. 3. de  
 consens. Evang. 7. scribit, suo tempore in multis Latinis etiam Codicibus  
 lectum non fuisse. Hæc ille. Heinsius Exercit. Sacr. ad h. l. valde  
 prolixus est, statuitque, duos Prophetas citari à Matthæo, Je-  
 remiam & Zachariam; illum nominatim, hunc rectè: utri-  
 usque autem verba commisceri: vocatque in subsidium no-  
 vam distinctionem. Sed vereor, ut suam istâ sententiam doctis  
 persuadeat. Heinsio adscribendus est Sanctius in Sach. cap. XI.  
 vid. etiam sup. Probabilior facit Job. Lightfootus expositio-  
 nem, quam habet hor. Hebraica. ad h. l. Ego, inquit, quod pace tanto-  
 rum virorum dictum velim, vel literulam quidem unam aut notham esse,  
 aut infcio Evangelista irrepisse, non solum nego, sed à Matthæo sic, ut le-  
 gimus, scriptum Jeremiam, à suis promissimè intellectum receptumque  
 fuisse, strenuè asserto; exscripto hoc è Talmudicis vetustatis monumento;  
 penes Lectorem esto iudicium. Bab. Bava Bathra fol. 14. 2. Traditio Rab-  
 binorum. Hic est ordo Prophetarum, Liber Josua, Judicum, Samuelis,  
 Regum, Jeremiae, Ezechielis, Esaiæ, & duodecim. Et paulo post, Cum  
 autem tempore præcesserit Esaias, Jeremiam, atque Ezechielem, præpo-  
 nendus ritè esset Esaias. כיון דמלכים סופיה חורבנא Cum verò liber  
 Regum terminaret in excidio חורבנא כוליה ירמיה וירמיהו Jeremiasque totus  
 agat de excidio; cumque initium Ezechielis sit de excidio, finiaturque in  
 consolatione, cumque totus Esaias sit de consolatione סמכינן חורבנא  
 : ונחמתא לנחמתא ונחמתא לחורבנא conjunxerunt excidium cum excidio, &  
 consolationem cum consolatione: id est, libros, qui egerunt de excidio, con-  
 junxerunt, & libros coniunxerunt qui egerunt de consolatione. Traditio-  
 nem hanc citatam habes à Dav. Kimchio in præfatione ad Jeremiam.  
 Unde patet aperte, Ieremiam in volumine Prophetarum olim primum lo-  
 cum obtinuisse: atque hinc ejus memoria præ omnibus alijs Prophetis.  
 Matth. XVI. 14. Quia ille primus incesit in volumine Prophetarum, no-  
 minatur ille primus; cum ergò textum Zacharia sub nomine Ieremiae pro-  
 ferat Matthæus, verba è volumine Prophetarum citat tantum, sub istius  
 nomine, qui primum locum tenuit in volumine Prophetarum. Cujus fa-  
 rina est etiam illud Salvatoris Luc. XXIV. 44. complenda sunt omnia,  
 quæ de me scribuntur in Lege, Prophetis & Psalmis. In Psalmis, id  
 est, libro Hagiographorum, in quo primum locum obtinuit liber Psalmorum.  
 Hactenus Lightfootus. Haberi istam Thanjam seu Traditionem  
 in isto Talmudis Tractatu, certum est: & non tantum

Dav.

*Dav. Kimchius*, sed & *R. Abarbanel* eam allegat & exponit. Nec quicquam inepti aut absurdi est, quando libri Prophetici ordinantur, sicut Traditio disponit. Rario namque & ordo Historiarum & temporum, licet non ætates ipsorum Prophetarum, eam jubent & suadent. Siquidem de libris *Josuaë*, *Judicum*, *Samuelis* & *Regum* res manifesta est. Jam quemadmodum liber *Regum* (quem ibi Talmudici unum faciunt) in excidio Hierosolymitano & captivitate Babylonica desinit: ita *Jeremias* quendam quasi commentarium super Historiam excidij scripsit: ut merito subjungatur. Cui rectè etiam succedit *Ezechiel*, qui, quæ in ipsa captivitate Babylonica contigerunt, comprehendit. Hinc suprâ etiam probabiliorem diximus sententiam *Lightfooti*, Traditione istâ nitam, quod Evangelista *Matthæus* citaverit volumen Prophetarum sub nomine *Jeremiæ*, qui primum in illo locum habet q. d. quod dictum est in volumine Prophetarum, à Propheta *Jeremia* incipiente. Non dissimile namque videtur, quando exem. gr. citatur aliquid ex libro *Geneseos*, hoc modo: quod dictum est in *Bereschith*. q. d. in libro primo *Mosis*, à *Bereschith* incipiente. Est tamen, quod in hac quoque *Lightfooti*, de quâ hic quidem sibi videtur esse certissimus, sententia desiderari potest. Etsi namque Traditio modo, qui dictus est, libros Propheticos aliosque libros Biblicos ordinat: non tamen vel ex libris sacris Novi Testamenti, vel ex Scriptis Hebræorum ullum accommodatum satis exemplum talis allegationis, qualem *Lightfootus* *Matthæo* Evangelistæ tribuit, sive à *Lightfooto* ipso datum est, sive dari poterit. Certè ex Hebræorum scriptis nullum *Lightfootus* allegat: nec me observasse ullum memini. Quæ ex Novo Testamento idem adducit, huc non quadrant. Nam *Matth. XVI. Jeremiæ*, non libri, sed personæ mentio fit: nec liber aliquis allegatus, sed de personis opiniones. Ita *Johannes Baptista* allegatur & *Elias*, quorum neuter librum scripsit; qui citari potuerit. *Jeremias* ex Prophetis expresso nomine illis additur, procul dubio propter severas conciones, inprimis legales. Quando porrò *Salvator Luc. XXIV. v. 44.* dicit, *omnia complenda esse, quæ in Mose, Prophetis & Psalmis scripta sunt*: non allegat

22  
 32.  
 17.  
 31.  
 4-5.  
 3.  
 5.  
 2.  
 7.  
 38.  
 8.  
 9.  
 10.  
 11.  
 12.  
 13.  
 14.  
 15.  
 16.  
 17.  
 18.



legat ullum librum sub titulis istis comprehensum, sed libros scripturæ distinguit, scil. in *Mosen*, h. e. quinque libros Legis, in *Prophetas* h. e. libros à Prophetis, prioribus & posterioribus, scriptos, & in *Psalmos* h. e. libros Poeticos. Non autem dicit Salvator; omnia complenda sunt, quæ scripta sunt in *Bereſchub* h. e. libris Moſis, quorum primus est *Bereſchub*; Et in *Joſua* h. e. libris priorum Prophetarum, quorum primus est *Joſua*; Et in *Jeremia* h. e. libris posteriorum Prophetarum, quorum primus est *Jeremias*, & in *Psalmis* h. e. libris Hagiographorum, quorum primus est liber Psalmorum. Si ita locutus eſſet Salvator, haberi aliquid pro se potuiſſet *Lightfootus*.

§. 6. Quid ergò, inquis, tandem dicendum ſtatuendumque erit? His namque omnibus, quæ hætenus allegata & expoſita ſunt, probè conſideratis, nulla ſententiarum, licet multæ ſatis ſint, invenitur, quæ non ſuas patiatur objectiones & obſtacula. Sanè, inquam, ita ſe res habet: ſi quid tamen hîc à nobis dicendum ſit, dixerimus, *eam ſententiam, quæ Prophetam Sacharjam binominem facit, & nomen Jeremia, præter proprium Sachariæ, naſtum etiam eſſe ſtatuit, videri reliquis omnibus præferendam.* Plures namque in Scriptura Sacra haberi binomines certum eſt. Unde etiam non eſt momentum, quod huic ſententiæ obijciatur. Certe *Dn. D. Gerhardus* non habuit, quod huic ſententiæ opponeret, niſi quod nullus teſtis ſit, quod Prophetæ Zacharias binominis fuerit. Quidam, inquit, ut ſupra jam habuimus, præſupponunt, Zachariam fuiſſe *διώνυμον* ſive binominem, conſtat enim ex *V. T.* apud *Judeos* hoc fuiſſe perquam frequens, ſicut etiam de Zacharia *Barachia* filio creditur, quod idem dictus fuerit *Fojadas* *Matth. 23. v. 34.* Quo referri poſſet, quod utriusque nominis eadem ſermè ſit ſignificatio. *Jeremias* enim eſt, qui exaltat DEum, *Zacharias* autem, qui commemorat vel celebrat DEum. Sed hæc ſententia nititur incerto fundamento, cum nullo teſte probari poſſit, Zachariam Prophe-tam cognominatum *Jeremiam*. Nec *Maldonatus* plus habuit, quod huic ſententiæ opponeret. Sunt, inquit, qui Zachariam binominem fuiſſe conſiciant, & *Jeremiam* etiam appellatum: ſed probanda con-jectura erat. Neque etiam *Fanſenius* in *Concord. Evang. cap. CXL.* majus momentum invenit, quando ſcripſit: *Veriſimilius illi dicunt, quamvis non ſit firmum, Zachariam binominem, &*  
etiam

22  
32.

7.

3

4. - 5.

3

5

2

1

1

7

38.

2

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

etiam Ieremiam fuisse dictum, sicut pater alterius cujusdam Zachariae, de quo supra ( Matth. XXIII. ) binominis fuit, quia & Barachias dictus & Jojaddas. Ita etiam *Fansenius*: qui quidem in eadē cum *Maldonato* sententia est, quod nomen *Ieremiæ* in textu *Matthæi* genuinum non sit, sed aliunde irrepperit; ut eum *Maldonatus* videatur secutus esse. Verumenimverò cum nihil obstet, quàm quod sententiæ, *Zachariam* binominem fuisse, obicitur, nullo teste id probari posse, idè non esse firmum, sed probandam conjecturam: idè probatum si fuerit, quod testem habeat, adeoque firma sit, non autem conjectura amplius probanda; apparebit utique, quod sit sententia omnibus aliis præferenda: quippe quibus longe graviora obijciuntur, quam ut sufficerent expediri queant. Tentabimus itaque aliquid pro hac de binomine *Sacharia* sententia, DEO nos benè adjuvante.

§. 7. Et I. quidem hoc certum est, quod verba, quæ ab Evangelista *Matthæo* citantur, inveniuntur apud Prophetam *Sacharjam*, saltem quoad sensum, si non ad literas & syllabas. Quamquam enim quidam Interpretum sollicitè apud *Ieremiam* cap. XXXII. quærunt, & se invenisse quid, quod satis esse possit, existimant: pridem tamen, ut apud *Dn. D. Gerhardum* & *Maldonatum* videre est, sententia eorum aliis displicuit, vel refutata etiam est. Unde *Heinsius* & *Sanctius* ausi non sunt, *Zachariam* excludere, sed verba *Matthæi* partim ex *Ieremia*, partim ex *Zacharia* desumpta esse arbitrati sunt. Sed quantum textum partim distinguendo, partim exponendo torqueant, haud difficulter deprehendet, quisquis commentationes eorum accuratius expendit. Certè, quod supra etiam indicavimus, sententiam suam istam multis etiam verbis, quæ faciunt, prudentibus judiciis non facile persuadebunt: sicut nec hactenus persuaferunt. Contrà autem ex optimis Commentatoribus constare potest, & nos etiam infra, dante DEO, exponere conabimur, quam egregiè *Matthæus* cum *Sacharja* concordet, & verba ejus suam in *Sacharja* sedem & fundamentum habeant. Jam 2. ut probetur, esse hominem aliquem in scripturis sacris binominem, non opus est externis argumentis probare: sed interna locorum scripturæ,



ræ, qui conferendi inter se sunt, sufficere possunt. Quando namque ex. gr. in Novo Testamento, vel Veteri etiam, aliquid ex alio Scripturæ sive Veteris sive Novi Testamenti loco allegatur, & res ipsa docet, ex quo loco id allegatum sit, sola autem nomina diversa sunt hominum aut rerum, de quibus res ipsa refertur, aut enunciatur, dicere tutò licet, imò necessario dicendum est, quod diversa unius sive personæ sive rei fuerint nomina. Ratio hæc est: quia cum uterq; scripturæ locus divinitus sit inspiratus, oportet utrumque etiam verum dicere, nec Lectorem fallere. Objicis forrè, certum quidem esse, quod verum sit, quicquid divinitus inspiratum est: sed probandum prius esse, quòd illud divinitus inspiratum sit; alioqui ubi dissensus aut contradictio deprehensa fuerit, dicendum potiùs esse, quod scriptura humanitùs aliquid passa sit. Verumenimverò huic objectioni haud difficulter occurri potest, imò debet, ne autoritas scripturæ ullo modo vacillet, aut detrimentum capiat. Respondetur itaque: tamdiu insistendum est, omnia etiam verba scripturæ divinitus esse inspirata, quamdiu de illis vera contradictio, quæ nulla conciliatione tolli queat, non probata fuerit. Unde quando res ipsa duorum scripturæ locorum concordat, in nominibus autem discrimen tantùm relinquitur, quod tamen contradictionem non gignat, si unam eandemque personam vel rem diversa habuisse nomina, dicatur: mihi hoc ditenti non probandum est, quod reverà persona vel res diversa nomina habuerit, cum mihi sufficiat hypothesis concessa vel certè concedenda, scripturam sibi ipsi non verè contradicere; ei verò, qui personam vel rem diversa habuisse nomina negat, hoc ipsum, quod non habuerit, probandum incumbit. Declaramus etiam 3. id, quod diximus, exemplo. Ipsi Interpretes, quando sententiam nostram de Sacharia binomine expendunt, conferunt locum Matthæi nostrum cum altero hujus ejusdem Evangelistæ. cap. XXIII. v. 35. Ubi Salvator ad Pharisæos & scribas dicit; *Ut veniat super vos omnis sanguis justus, effusus supnr terram, à sanguine Abelis justì, usque ad sanguinem Zachariæ, filij Barachia, quem interfecistis inter templum & altare.* Rem, quæ hîc de Zacharia filio Barachia recensetur, habemus

2. Chron.

2. Chron. cap. XXIV. ubi de Zacharia filio Jojadæ refertur, & 2. Sed conspirarunt contra illum, ut lapidarent eum lapidibus, ex præcepto Regis in atrio domus Jehovæ. Quanquam verò hic Zacharias à scriptore Chronicorum vocatur filius Jojadæ: Salvator tamen suum Zachariam dicit filium Barachiaë. Zachariam autè Prophetam invenimus fuisse filium Barachiaë: cum Jehojada, cujus filium facit scriptor Chronicorum, nusquam aliàs in scripturis nominetur Barachias. Unde videtur Salvator scriptori Chronicorū contradicere. Ergò vel dicendum est, quod Zacharias, filius Barachiaë, Propheta, etiam occisus sit in atrio domus Jehovæ, inter templum & altare: vel asserendum, quod Jehojada binominis fuerit, etiam Barachias appellatus. Prius istud, quod nimirum Zacharias Propheta ita occisus sit, neque ex scriptura sacra, neque ex historiis aliis aut traditione constat; adeoque nimis difficile est asserere. Posterius autem, quod Jehojada etiam Zacharias appellatus fuerit, omnem contradictionem tollit; idemque possibile esse, certum est. Quando ergo hoc posterius affirmo, & sic loca scripturæ concilio, scripturæque autoritatem & integritatem conservo, quæ conservanda mihi est, ad ampliorem probationem planè non obligor. Quisquis contradictionem veram loci utriusque urgere voluerit; illi incumbet probare, quod Jehojada nunquam Zacharias appellatus fuerit, vel appellari potuerit. Tamdiu autem consistet mea conciliatio, quamdiu istud probatum contra me non fuerit. Sic ergò jam 4. etiam cum nostro loco comparatum est. Manifestum est, ut supra dictum, quod verba ejus ex Propheta Sacharja desumpta sint. Dicitur autem, quod à Propheta Jeremia dicta sint. Videtur ergò esse contradictio: & reverà esset contradictio, si verba, quæ sine dubio Prophetaë Sachariaë, filii Berechjaë, sunt, dicerentur esse Prophetaë Jeremiaë, filij Chilkiaë. Dico ergò, cum reverà verba sint Prophetaë Sachariaë, Sacharjam dictum fuisse Jeremiam, adeoque eundem Prophetam fuisse binominem. Ita me oportet concludere, ne scripturæ sibi contradicant; arque sic contradictio evanescit. Frustrà hinc à me petes probationem conclusionis meæ, quod Sacharja idem sit, qui Jeremias. Nonne enim vides me ita argumentari: Verba à Matthæo allegata sunt

22  
32.  
7.  
3  
3  
2  
38.  
8.  
9.  
10.  
11.  
12.  
13.  
14.  
15.  
16.  
17.  
18.

sunt verba Sacharjæ Prophetæ. Verba à Matthæo allegata sunt verba Jeremiæ Prophetæ: juxta ipsum Matthæum. Ergò verba Jeremiæ sunt verba Sacharjæ, & per consequens, Jeremias est Sacharja. Certe cum utraque præmissa probata sit, absurdè petitur probatio conclusionis. Fortè verò ꝑ. ratio etiam dari potest, unde Sacharja nomen Jeremiæ vel suo, quo vixit, tempore sortitus; vel eo à Spiritu Sancto per Matthæum Evangelistam mactatus sit. Deducunt ferè docti nomen Jeremiæ ex Verbo Hebræo רומ *Rum*, *Altum esse*, quod in Conjugatione Transitiivâ significat, *Exaltare*: cum quo componatur nomen יהוה *Jehovah*; ut ex hac compositione nascatur Nomen ירמיהו *irmejahu*, *Jeremias*, ut vulgò pronunciat. Hinc Nomen hoc exponunt, *is qui exaltat Iehovam*: ut idem sit, quantum ad rem, cum *Sacharjahu*, *Sacharias*, h. e. *is qui commemorat seu celebrat Iehovam*: sicut supra etiam apud Dn. D. Gerbardum habuimus. Verumenimverò Etymologia ista cum Grammatica parùm congruit: quippe cui longè convenientius est dicere, Nomen *irmejahu* compositum esse ex Nomine *Iehovah*, & verbo Hebræo רמה *Ramah*, *projecit*, *abjecit*: quomodo significabit, *Iehovah projecit* vel *abjecit*, facto scil. vel mandato; quæcunque fuerit res projecta vel projicienda. Accommodatissimum hoc nomen est Prophetiæ Sachariæ Prophetæ, quam Evangelista allegat. Dicit namque Propheta, mandasse Jehovah Patrem Messias *Jehovæ*; *Projice illud vel abjice illud pro figulo*: & de seipso Messias, *Projeci itaque illud in domum Iehovæ pro figulo*. Nonne rectè hic dicitur Jehovah projecisse, qui Messias, ut projiceret, mandavit? Nonne in mandati divini memoriam Prophetæ, in quo Messias Jehovah, ut projiceret, mandavit, accommodatè dici potest *irmejahu*, *Iehova projecit*? Juxta hanc nominis explicationem, cum respectu ad prophetiam & factum ejus, idem erit, ac si Evangelista diceret; Tunc impletum est, quod dictum est per Prophetam illum, qui ab hac ipsa Prophetia, & facto ab ipso in eâ de Domino Messia narrato meritò dictus est vel dicitur *irmejahu*, hoc est, Jehovah iussit me projicere, vel projecit; dicente; Et sumserunt triginta argenteos. Hanc nominis rationem si dederimus vel admiserimus, non absurdum erit dicere, quòd, si prius Sacharja Prophetæ nomen Jeremiæ non gesserit, Spiritus tamen Sanctus per Matthæum

Evan-

Evangelistam, Prophetiam de projectis triginta argenteis allegantem, sapienter illi idem dederit. Sed hæc satis sunt de difficultate hac Textus nostri: pergendum namque jam etiam est ad ipsa Prophetiæ verba, quæ suam quoque difficultatem habent.

§ 8. Hic verò I. in genere certum est, quod Prophetia Sachariæ, qui Jeremias dictus; non ad verbum allegetur. Longè enim alius stylus, aliaque verba apud Prophetam, quàm apud Evangelistam, extant: quod longâ probatione opus non habet. Unde communiter & rectè Interpretes dicunt, Evangelistam sensum Prophetæ, non verba allegare & exprimere. Hæc (verba Prophetæ & Evangelistæ) videntur, inquit Dn. D. Gerhardus, *aliquantulum discrepare, sed si observetur regula, quam sæpe repetit Hieronymus, quod Evangelistæ in allegatione vaticiniorum Prophetarum magis respiciant res & sensum, quàm verba & syllabas, facile apparebit, nullam occurrere diversitatem ac discrepantiam. Quod non malè ab eo scriptum est; nisi quod nondum satisfacere videtur. Nam Evangelista non tantùm aliis, quàm Propheta, verbis utitur, eundem sensum tamen reddentibus: sed ipsam phraseologiam mutat, habetque, quæ in Propheta non comparent. Ubi enim in Propheta habentur verba, pretio emti, quem pretio emerunt à filijs Israël? Ubi verba, Καθὰ συνέταξέ μοι ὁ κύριος, quemadmodum mandavit mihi Dominus? Quanquam aliena à Prophetæ sensu esse non dicimus. Quare existimamus, Evangelistam ita allegare Prophetam, ut simul Paraphrasten agat. Paraphrastæ autem est, non tantùm verbum verbo in alia lingua reddere; sed etiam, quod obscurius est, alio stylo & verbis exprimere & exponere. Cujus rei exempla in Jonathane, Chaldæo Paraphraste, plura deprehendere licet: ne Judæi etiam habeant, quod nobis hîc objiciant, cum Paraphrastes iste magna apud ipsos in autoritate & honore sit. Et non obscurum quidem occurrit in Paraphrasi nostræ prophetiæ, quâ de agimus. Nam verba Prophetæ ψ. 12. Et dixi ad eos, si bonum in oculis vestris, date mercedem meam: & si non, omittite, appenderunt ergò mercedem meam triginta (nummos) argenti, Jonathan ita παραφράσει; Et dixi illis; si rectum in oculis vestris, facite voluntatem meam: & si non, omittite: fecerunt ergò voluntatem meam viri pauci.*

pauci. Atqui nihil quicquam in textu Prophetæ est de facienda voluntate Domini: sed quia Paraphrastes putavit, dare Jehovæ mercedem ipsius, nihil aliud esse, quàm facere voluntatem ipsius, idèd sic etiam reddidit. Et quia triginta argentei exigua mercedis summa est, idèd reddidit per Viros paucos, qui voluntatem Domini fecerunt. Quod porrò Propheta vers. 13. habet; Et dixit Iehova ad me; Projice illud ad figulum; magnificentiam scil. pretij, quo dignus habitus sum de super illis: accepi itaque triginta, (nummos) argenti, ac projecit illud in domum Iehovæ ad figulum: Ionathan hac paraphrasi transtulit; Et dixit Dominus mihi; scribe memoriale operum eorum in membranam scriptoriam, & projice illam in domum sanctuarij: projice, inquam, sub manum Thesaurarij (templi), pro eo, quod pretiosum reddidi timorem mei in oculis eorum: scripsi itaque memoriale operum in membrana scriptoria, & projecit illam in domum sanctuarij Domini sub manum Thesaurarij magni. Et adduxi Nebucadnezarum Regem Babelis super Zedekiam Regem tribus domus Iudæ, & captivos feci abducere illum, propterea quod immutarunt fœdus etiam ej, qui de domo Iudæ erant, quemadmodum fratres eorum, domus Israël. Plura Paraphrastæ exempla hîc addere nec opus est, nec institutum nostrum permittit; præsertim cum passim in Prophetis & ipso nostro Sacharja occurrant plurima.

§. 9. Si tantum licuit Paraphrastæ Ionathani: cur non simile quid licuerit Evangelistæ Matthæo, vel ipsi potius Spiritui Sancto? neque enim tantum sibi sumsit licentiæ ad exprimendum verum sensum: quantum sibi sumsit Ionathan in exprimendo falso, quem verum sibi imaginatus est, sensu Prophetæ nostri. Quod si verum est, quod ferè Judæi dicunt, Ionathanem Chaldæum Interpretem ante tempora Christi vixisse, ejusmodi paraphrasis scripturæ jam tempore Matthæi Evangelistæ non inusitata fuit. Optimè verò se jam habet paraphrasis Evangelistæ. Nam I. Propheta noster in versu 13. loquitur concisè, quando Jehovam Patrem ait ad Jehovam Messiam dixisse; projice illud ad figulum; iterumque Messiam; Projeci itaque in domum Iehovæ ad figulum: pro, Projice illud, & da figulo; item, projecit itaque illud, & dedi figulo. Quod B. Lutherus optimè observavit; ideoque reddidit; Wirffs hin / daß dem Töpf

Töpffer gegeben werde / item , und ich nahm die dreißig Silber-  
 ling / und warff sie ins Haus des Herren / daß dem Töpffer ge-  
 geben würde. Ubi Messias juberetur quasi duplicem sustinere  
 personam , & sustinet etiam : unam , personam Judæ prodito-  
 ris , projicientis triginta argenteos , prodicionis pretium , in  
 templum Domini ; alteram , personam sacerdotum Judæo-  
 rum , sumentium triginta argenteos , eosque dantium figulo ,  
 pro agro ipsius. Quemadmodum itaque Messias , sumens tri-  
 ginta argenteos , & dans figulo , induit & sustinuit personam  
 Sacerdotum : ita Matthæus in suâ paraphrasi istam Prophetiæ  
 profopocæiam resolvit , & verba quæ Messias in persona sacer-  
 dotum sibi accommodaverat , ipsis sacerdotibus attribuit at-  
 que applicat , dicens ; *Et sumserunt* ( Sacerdotes , quorum ha-  
 bitus personam Messias sustinuit ) *triginta argenteos &c. & dede-  
 runt eos &c.* Atque sic Evangelista Prophetam paraphrasticè  
 simul exponit : quod optimè factum est. In verbis Prophetiæ 2.  
 iis , quæ Evangelista *παραφράσει* , *sumsi itaque triginta ( nummos )*  
*argenti , & projeci illud in domum Jehovah ad figulum ,* repetendum  
 est ex antecedentibus aliquid h. m. *sumsi ergo triginta ( num-  
 mos ) argenti illos ( de quibus dixi ; Magnificum scil. pretium , quo dignus*  
*habitus sum de super illis ) & projeci illud &c.* Hoc supplementum  
 itaque Evangelista supplevit , suæque Paraphrasi inseruit , ut  
 exponeret , quinam sint *triginta ( nummi ) argenti* , qui sumti  
 sunt ; nimirum , de quibus Dominus in antecedentibus verbis  
 locutus est. Sed quemadmodum Evangelista prius Messiæ ex-  
 uit personam Sacerdotum , quam induerat , & pro *sumsi* , po-  
 suit , *sumserunt* : ita non facit porrò Jehovah Messiam loquen-  
 tem , qui apud Prophetam in prima persona locutus est ; sed de  
 Messia Jehova ipse loquitur , dicitque , *Pretium ejus , qui illo dignus*  
*habitus est , quem ( illo ) dignum habuerunt à filiis Israëlitis : Si Evan-  
 gelista , non Prophetam , sed ipsum Jehovah , Christum lo-  
 quentem introduxisset , ita locuturus fuisset Jehovah ; Et acce-  
 perunt triginta argenteos , quibus me dignum habuerunt à filiis Israëlitis.*  
 Unde miramur non parùm , quod quidam Interpretes putant ,  
 hæc verba ex alio , quam Sacharja , Propheta desumpta esse. Ob-  
 servandum autem est 3. in hoc supplemento , quod τὸ ἀπὸ ὑἱῶν  
 ἰσραὴλ , stet pro Hebræo *מֵעַל יְהוָה* de super iis , vel à super illis ; quod

22  
32.

5  
7  
6  
8  
2  
8  
9  
10  
11  
12  
13  
14  
7  
16.8



apud Prophetam est. Nam apud Græcos τὸ ὑπὲρ à vel de super, commodius reddi non potest, & satis emphaticè. Significat autem ὑπὲρ remotionem ab officio q. d. quem hoc pretio dignum æstimarunt idèd tantum, ut me ab officio pastoris, quod super eos tanquam oves meas habebam, removerent & deponerent. Et pronomen Relativum ὃν refertur ad oves, super quas constitutus erat pastor, hoc est, filios Israël: ubi Evangelista pro Pronomine ipsum Nomen posuit, ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, à filiis Israël. Non opus itaque est dubitatione, quicum construenda sit hæc particula. Qua de re Dn. D. Gerhardus noster, Theophylactus, inquit, particulam illam ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, conjungit cum voce appreciati, quâ ratione synecdochicòs per filios Israel intelligendus erit Iudas. Fr. Junius conjungit cum verbo ελαβον, accepi: sed concinnius est, si juxta Euthymium subintelligatur vocula τῶν, hoc sensu, quem appreciaverunt quidam ex filiis Israël, h. e. Israëlita. Hac ratione per quandam relationem ad præcedentia indignitas hujus contractus exprimitur. Filij Israël, h. e. summi Sacerdotes populi Israëlitiici capita ac proceres, quos minimè omnium hoc facere oportuit, acceperunt triginta argenteos, precium, quo ipsimet Messiam suum æstimaverant, & dederunt eos in agrum figuli. Sed tanta sollicitudine opus non est, si cum Hebræo textu Evangelistam modò contulerimus. Quod 4. Propheta dixit וצר לי אד figulum vel pro figulo. Evangelista ex ipso complemento exposuit, quando circumscripsit, εἰς τὸν ἀγρὸν τῆς κεραμέως in agrum figuli. Sed verba 5. καθὰ συνέταξέ μοι ὁ κύριος, quemadmodum præcepit mihi Dominus, nusquam apud Prophetam comparent in hoc verborum ordine. Unde Heinsius trajectionem facit. Cohærent ergò, inquit, illa, Et accepi argenteos, sicut præscripsit mihi Dominus: quæ ipsa Zacharia verba sunt, Apud quem habes εἰς τὸν ἀγρὸν τῆς κεραμέως καὶ ελαβον τριάκοντα ἀργύρια. Item ויאמר יהוה אלי, καὶ ἐπέμω, vel συνέταξέ μοι Κύριος. Quæ omnia; ut quæ de precio dicuntur. Et verum quidem est, quod verbis Evangelistæ, καθὰ συνέταξέ μοι Κύριος, respiciatur aliquo modo ad verba Prophetæ; Et dixit Iehova ad me: sed Messias Revelator erat, qui, quid de futuro prædicendum, Prophetæ revelavit: unde quod revelatum est, Prophetæ tanquam Ministro tribui potest, atque hic Evangelista Paraphrasten rursus agit, & hoc vult dicere: istud fecerunt sacerdotes, accipiendo argenteos,

22  
32.

7.

3.

7.

6.

7.

8.

2.

8.

9.

10.

10.

11.

12.

13.

14.

14.

14.

14.

14.

16.

16.

16.

16.

16.

16.

16.

16.

teos, & dando eos pro agro figuli, ut completeretur id, quod, ut in ipsorum persona ego facerem, praeceperat mihi Dominus. Atque sic non tantum dicit Propheta his verbis Evangelistae Paraphrasticis, quod sibi Jehovah mandatum dederit faciendi aliquid; sed etiam, quid sibi mandaverit; nempe, ut faceret praedicando in persona sacerdotum & principum Judaeorum, quod hi aliquando in propria persona impleturi erant. Apparet nisi fallor, ex his, quod egregium Evangelista noster egerit Paraphrasten in allegando Prophetae vaticinio, laude propterea sua ornandus, nec ullo modo culpandus. Sed objiciet hic forte aliquis, Evangelistam, si παραφράσειν verba Prophetae voluit, non debuisse dicere; Tunc impletum est, quod dictum est per Ieremiam Prophetam, λέγοντ<sup>ο</sup>, dicentem; Et acceperunt &c. Τὸ λέγοντ<sup>ο</sup>, dicentem, enim postulare, ut ipsissima Prophetae verba, non tantum sensus paraphrasticè subjiceretur. Verumenimverò lex haec nimis imperiosè praescriberetur, & imponeretur. Ad eam namq; haecenus nunquam adstricti fuerunt paraphraetae. Supra *Jonathanem Chaldaeum*, ejusq; Paraphrasin super vers. 12. & 13. Cap. XI. nostri Prophetae Sacharjae adduximus; in qua his etiam verbis utitur, de Jehovah quidem; *Et dixi ad eos*; de Propheta autem, *Et dixit Jehovah ad me*, neque tamen ipsa Jehovahe verba, sed verborum paraphrasin subjecit. Cur verò non idem Evangelistae nostro licuisset?

S. 10. Sublatis de medio difficultatibus duabus de nomine Prophetae, & modo allegandi eundem, ad rem jam accedimus: ubi ostendendum, quod eadem de re, quam Evangelista à Propheta praedictam dicit, Propheta reverà locutus & vaticinatus sit. Judaei itaque I. longè aliud à Propheta praedictum esse contendunt, ut fidem auctoritatemque nostri Evangelistae elevent. Quod *Chaldaeus Interpres Jonathan* putet, sermonem esse de paucitate piorum hominum ante captivitatem Babylonicam; propter quam Dominus adduxerit super regnum tribus Iudae Debucaadnezare, qui tribum hanc in captivitatem Babylonicam abduceret, sicut fratres eorum decem tribuum in Assyriacam abierant, ex superius allegatis Paraphraseos verbis patere potest. Eam quodammodo tamen explicat R. Salomo hoc modo: *Et dixi ad Reges Iudae residuos, si bonum est in oculis vestris, date mercedem meam, ut servetis praecepta*

mea; qua erit merces mea pro omni bono, quod dedi vobis, quemadmodum dare solent mercedem pastori gregis; tum revertar denuo & pascam vos: quod si non, omittite, tunc ego etiam non reducam vos. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos: Jonathan transtulit; Et fecerunt voluntatem meam viri pauci, nimirum, viri boni pauci fuerunt inter eos, qui fecerunt voluntatem meam, quales fabri & claustrarij, Daniel, Chania, Mischael & Asarja, & Ezechiel. Et postea: Et dixit ad me Jehovah; projice illud אל הוצר, quasi אל אוצר ad thesaurum, h. e. custodem thesauri: dixit scilicet sanctus benedictus Propheta; scribe & depone istos ipsos, & justitiam eorum, ut asservetur in finem usque septuaginta annorum captivitatis Babylonica, ut edificetur sanctuarium per manus eorum. Quis vero est thesaurus? Magnificentia pretij domus sanctuarij mei, quod est magnificentia gloria mea. Quam יקרתי טעלהם. Abstuli ab ijs, ut non sit illis in decus. Nam verbum יקרת significat ablationem gloria: Mem autem in טעלהם arguit istud. Hæc R. Salomo. Sed diligenter observandum est, quod ipse scrupulos suos super hac interpretatione habeat. Phrasin tamen, inquit, triginta argenteorum non possum huc rectè applicare, nisi כסף Argentum significet rem desiderabilem: quomodo etiam Rabbini nostri exposuerunt in tract. Cholin: adduxeruntque demonstrationem ex (Proverb. VII. vers. 20.) Loculum argenti accepit in manum suam. Tò Triginta autem iidem exposuerunt, quod quadraginta quinque justi sint in omni generatione & generatione; pro quo adduxerunt demonstrationem ex (Hos. III. v. 2.) Et sesqui chomer hordeorum, quindecim nim. in Babel, & triginta in terra Israël: unde dictum est; Et accipi triginta argenteos, & projecit illos in domum Jehova, in terra Israël. Unde verò hi triginta? Medrasch Aggadæ (respondet:) Quod promissio facta sit Abrahamo Patri nostro talis, nullam generationem habituram pauciores, quam triginta Justos. Unde probatur? (ex Genes. XV. v. 5.) sic יהיה erit semen tuum: יהיה enim per Gematriam facit triginta. Et postea: Cæterum Mens Interpretationis, quam dedi, desumpta est ex Thargum Jonathanis: vidi præterea multas tamen voces interpretationis Prophetie hujus: sed non possum applicare eas (ad Textum.) En ingenuam de nugis istis confessionem Rabbini. Non tamen melius quid invenit post eum R. D. Kimchius, cujus hæc sunt annotationes: Date mercedem meam, h. e. Quandoquidem ego pascos vos, date mercedem meam: qua merces est pœnitentia & bona opera. Et appenderunt mercedem

cedem meam triginta argenteos , triginta iusti fuerunt inter eos in diebus trium pastorum istorum : ex quibus invenimus Danielem , Chanaaniam , Mischaëlem & Asarjam , & Jeremiam , & Ezechielem , & Zephaniam : fieri autem non potui , ut non fuerint inter eos alij plures , etsi non commemorantur ; en namque scriptum est. Dederunt cadaver servorum tuorum cibum avi caelorum , carnem sancti tui fera terra. Sic Jonathan transtulit : Et dixi illis : si rectum in oculis vestris , facite voluntatem meam ; & si non , omittite : fecerunt ergo voluntatem meam viri pauci q.d. Quidam tantum viri conversi sunt per poenitentiam. Et porro : Et dixit Jehovah ad me , Projice illud ad יוצר quod interpretati sunt Interpretes , quod idem sit cum אוצר Thesaurus ; eò quod litera Ebevi inter se permutantur : quomodo significabit Custodem Thesauri. Et sic transtulit Jonathan אמרכלא Praefectum Thesauri. Vult itaque dicere per tropum , ut jungant se seorsim in domo Domini , seque à populo facientium malum separent coram oculis Domini. Potuit tamen etiam per tropum dixisse Figulum , juxta illud ; יוצר Fingens simul cor eorum , & intelligens reddens &c. ille enim novit bonos & malos , scrutans cor & probans renes : etsi namque se ostentant bonos , non tamen boni sunt. Et accepi : sic visum est illi in visione Prophetica , quasi ille acciperet argentum , & projiceret illud in domum Jehovæ ad thesaurarium , sed res ipsa præterierat annis multis ; nam in diebus trium pastorum contigit illa. Vult autem dicere tropicè , quod convenerint boni , & separaverint se à populo , nec comparuerint cum illis in plateis. Atque hoc est , quod dixit Ieremias Propheta , Vagamini per plateas Hierosolymæ , & quarite in vicis ejus , num sit vir quærens fidem , & condonabo illi , sicut exposuimus in libro Ieremie illud. Quod verò dixit אדר היקר est domus Iehovæ q.d. quemadmodum dixi , Et projecit in domum Iehovæ , hoc est , in magnificentiam gloria : statque אל ad , quod posuit , pro duobus locis. Ejus autem , quod dicit , אשר יקרתי מעליהם , expositio hæc est , honoratus sum à meipso , & recepsi ab illis propter malitiam operum illorum. Atque sic transtulit Jonathan. Sic etiam Kimchius : qui ergo eadem lyra oberrat. Hanc verò interpretationem de iis , quæ præteritis ante Prophetam nostrum temporibus contigerunt , usque in captivitatem Babylonicam , operosè refutat R. Abarbanel septem argumentis non contemnendis : sed quæ omnia transcribere non licet. Abben-Esra autem , qui ex prudentioribus Rabbiniis est , diu ante Abarbanel cum aliis sententiam istam deseruit : quemadmodum Abarbanel annotavit ,

S. 11. Putat autem *Abben-Efra*, prophetiam nostram pertinere ad *Nehemiam Principem*, qui post *Prophetam nostrum ex Babylonia*, ascendit *Ecce*, inquit, *vidimus*, quando ascendit *Nehemja Hierosolymam*, quod hac fuerit in ignominia constituta, iuxta illud; *Moriens moriatur*: nunc ergo petit mercedem, ut pascat eos per baculum secundum. Illi autem triginta argentei forte fuerunt triginta iusti, qui venerunt cum eo, vel ministrarunt in diebus *Nehemja triginta sacerdotes tum magni & uncti belli, tum eorum vicarij*, propterea dictum, projice illud argentum ad figulum. Scriptum verò est, quod nomen domus *Jehova sit אדר היקר*, magnificentia gloria &c. Sed nec hæc Expositio probatur *Abarbaneli*. Et certè similes sunt nugæ hæc nugis priòris Interpretationis: nisi quod ad aliud tempus & homines accommodantur, & male adaptantur.

S. 12. *Abarbanel* itaque quemadmodum probat, quod prophetia nostra de futuris temporibus & rebus agat; ita benè & acutè magis observat, ad remotiora, quam *Nehemiæ tempora* eam spectare. Sed hæret *Rabbi* in Ducibus & Regibus *Chaschmonæis* seu *Maccabæis*: quos distinguit istis nominibus, dicitque, quod *Mathathia filij, Judas, Simeon & Jonathan*, fuerint *Negidim*, Duces & boni pastores gregis; sed qui post ipsos venerint, seipsos Reges constituerint, & mali pastores fuerint. Fundamentum ponit in *Historia Josephi Gorionida*, de quo dicit; *Propterea expendi vias meas, & reduxi pedes meos & mentem meam, ut crediderim, quod non dicta sit hæc prophetia, nisi super tempus Templi secundi, quod tum adhuc venturum erat. Et sufficiens hic nobis est Josephus, filius Gorionis, qui istoc tempore vixit, ut illi innitatur, quantum ad intentionem Propheta, juxta id, quod per traditionem habuerunt de generalibus hujus Propheta, si maxime non admitterimus ejus expositionem, quod ad specialia sectionis. Sed hoc nimis ruinosum fundamentum est. Et magis ruinosum etiam est, quod ex Talmudicis Doctoribus sumit: ex quibus ita nugatur. Meminit, inquit, Propheta, quod ipso opere & facto isti domini gregis (Reges Chaschmonæi) appenderint mercedem ipsius, triginta argenteos: Dominus autem ipsi præceperit; Projice illos ad Formatorem, ad ostendendum, esse in hoc indicium, quod Chaschmonæi, qui surrexerunt post filios Mathathia, loco ejus, quod ipsorum fuisset debitum, ut darent mercedem Domino, præstando ipsi cultum ipsius juxta præceptum ipsius,*

ipsius, pessimè egerint faciendo seipsos Reges, quod tamen Patres eorum non fecerant. Ubi pridem sapientes nostri monuerunt, quod regnum acquiratur triginta excellentiis; Sacerdotium autem viginti & quatuor excellentiis. Quare triginta argentei, quos appenderunt Domini gregis, significarunt triginta excellentias regni, quas ex affectatione & desiderio nimio arrogarunt sibi ipsis. Ideoque praecepit Dominus Propheta; Projice illos ad formatorem, q. d. projice illos super Dominum, qui est formator & Creator verus, negotium hoc, hoc est, magnificentiam gloriae, quae est regni indicium; quod יקרת' דעלי' קרת', q. d. quod auferam & prohibebo, ut non amplius sit super illis. Projice, inquam, super Formatorem, quia ille est Deus judicij. Meminit autem porro Propheta, quod ad constituendum hoc indicium & signum de re, sumserit ipse triginta argenteos, & projecit eos in domum Domini super Formatorem, hoc est, ante Formatorem mundi. Ubi, quod projecit triginta argenteos, significantes coronam regni, in domum Domini super Formatorem, factum est ad indicandum, quod removendum esset regnum à Chaschmonais, venturumque in manus Herodis, qui futurus esset Formator domus Sanctuarij, aedificatorque ejus. Itaque mens תר' Projice illud ad Formatorem, hoc vult, quasi dicat, Projice regnum in atrium (templi), ut significet Herodem, qui meriturus est magnificentiam gloriae, hoc est, regnum, quod ablaturus sum à Sacerdotibus. Hoc est, quod mihi visum hac de re est triginta argenteorum & Formatoris. Hucusque ille. Quantæ vero hæ etiam nugæ sunt? Ex quibus omnibus apparet, quod Judæi, quando Prophetiam Sacharjæ aliò, quam ad Christum ejusque per Judam venditionem, detorquere conantur, nullam planè solidam ejus expositionem hodieque habeant, aut invenire possint.

§. 13. Neque aded hoc in Judæis mirandum est eorumque obstinatâ cervice: magis mirandum potius est, quod ex Christianis Interpretibus sint, qui Prophetiam aliorum etiam suis interpretationibus abripere non erubescant. Ex quibus Hugo Grotius est, qui ad hunc locum annotat: Hoc Zacharia in viso ostensum putat Maimonides, & sequentia quoque in viso expleta per Zachariam. Hoc dicit: Operam pastorem exhibitam per annos quingentos, (tot enim ferme sunt ab exitu ex Ægypto ad finem Salomonis) aestimarunt XXX. Siclis, id est, pretio iniquissimo. Opera diurna aestimatio erat denarius, ut ex Evangelio etiam discimus. Is non mul-

tum excedit drachmam Atticam: quatuor drachmæ Atticæ siclum faciunt: ergo centum & viginti, aut paulo amplius diebus poterat aliquis ex operis suis lucrari XXX. siclos. Vides iniquum æstimationis pretiũ. Moratur in comparatione pastoris. Vilis hæc merces significat victimas & ritus sine pietate soliddã. Hæc Grotius. apud quem vide, quæ sequuntur; & quæ contra eum disputat Dn. D. Calovius h. l. Gasparus Sanctius in h. l. Quatuor Prophetæ expositiones producit, quibus mercedem vilem prophetæ pro laboribus ejus reprehendi existimat: nisi quod in ultima demum, bonum ac sollicitum pastorem Zachariam figuram facit ejus pastoris, qui postea venditus est à proditore Juda, ut verba illius habent. Sed quid de omnibus istis expositionibus sentiendum, ex verbis ejus, quibus eas claudit, intelligi potest. *Has, inquit, expositiones adduxi, in quibus, si audaciùs egisse videor, cum sine duce pergam, facilem credo veniam obtinebo: cum obscurus sit locus, & valde celebris, cui aliquid attulisse lucis, si modo id alicui contingat, magnum est opera atque studij pretium. Ex ijs eligas, quam malueris, nisi omnes rejiciendas putaveris: nam mihi promptum non est statuere, quam illarum cæteris præferenda sit.* Sic ille. Nos verò ex libertate, quam nobis ipse concedit, nullam expositionum, quas adduxit, approbandam esse existimamus. Plures aliorum Interpretum sententias adferre nolumus: cum nec institutum nostrum id permittat.

§. 14. Manendum esse, quantum fieri potest, in litera, regulæ bonæ Interpretationis præscribunt. In verbis verò Prophetæ contineri prophetiam de futuris temporibus, etiam potiores Judæorum Interpretes agnoscunt. Cur ergò Christiani id negarent meritò, & vel in persona Prophetæ hærent, vel ad antegressa tempora referrent? Diligenter autem de complemento, si quod congruum inveniatur, dispiciendum est: cum Prophetiæ, obscuriores in primis, non meliùs, quàm ex complementis earum intelligi & explicari queant. Jam verò complementum in Novo Testamento apud Evangelistam Matthæum inveniri, saltem in Antitypo, omnes Christiani fateri coguntur ob expressam Evangelistæ allegationem. Rectissimè itaque Nostrates Theologi faciunt, qui complementum hoc Novi Testamenti cum prædictione Veteris Testamenti ita conferunt, ut mutuo se invicem explicent.





Judæis; *Si bonum est in oculis vestris &c.* Sed rem sic futuram esse, gestumque iri, quasi per colloquium ejusmodi & ex composito sic gesta esset. Sic Jesa. VI. Deus revelator ad Prophetam Jesaiam dicit; *Abi, & dic populo huic, audiendo audietis &c. Impingua cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus obline, ne videant fortè oculis suis &c.* Quibus verbis videtur Deus Revelator Prophetæ imperare facta; quæ tamen prædicere tantùm debebat, quod alij facturi essent, hoc est, ipse populus Israëliticus, cor proprium impinguando &c. Sic ergò apud nostrum Sacharjam, qui dicit; *Et accepi triginta (nummos) argenti &c.* non dicit, quid ipse vel fecisset, vel facturus esset: sed prædicit, quid alij facturi essent, nim. Principes & Sacerdotes Judæorum: quibus propterea etiam Evangelista Matthæus tribuit, cum ait, Prophetam de ijs prædixisse; *Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, Et sumserunt triginta argenteos.*

§. 16. Jam II. Evangelista Matthæus rectissimè *triginta argenteos*, qui apud Prophetam Sacharjam sunt, ad literam accepit, vertitque *τριάκοντα ἀργύρια*. Supra namque jam indicavimus, boni esse Interpretis, tamdiu in litera scripturæ manere, quamdiu à literâ discedendi necessitas manifesta non adfuerit aut constiterit. Præterquam, quod Evangelista, interpres divinitus inspiratus, nos docet, imò obligat, ut cum ipso in litera maneamus, nec ullo modo ab eâ discedamus. Imò verò etiam absurdè à literâ disceditur. Judæi namque, ut suprà habuimus, per *triginta argenteos* intelligunt *triginta Justos*. Nonne verò *triginta* in sua proprietate relinquunt, *argentum* autem tropicè accipiunt? Et cur Justi non aurum potius, quàm argentū dicuntur? *Chaldæi Interpreti* triginta argentei sunt justi pauci. Ubi verò usquam in Scriptura *triginta* idem sunt, quod *pauci*? *Grotio* & alijs *triginta argentei* sunt vile pretium & vilis æstimatio: atqui prout res se habent, *triginta argentei* & magnum & vile possunt esse pretium & æstimatio. Et licet sæpè numerus finitus pro infinito tam in sacris, quàm profanis scriptis usurpetur; usus tamen hic simul consulendus est. Sic sexcenti apud Latinos sunt numerus finitus, qui pro infinito poni solet. Atqui septingenti vel quingenti &c. non ita usurpantur. Quare? quia usus non ita habet. Ubi ergò usus, quæso,

22  
32.  
7.  
3.  
3.  
6.  
7.  
8.  
9.  
10.  
11.  
12.  
13.  
14.  
15.  
16.8.  
17.

quæso, habet, ut *triginta*, numerus finitus, ponatur pro paucis, numero infinito; adeoque pro re vili? Ipse *Grotius* ridiculè satis, ut *triginta* tandem siclos nanciscatur, mercedem diurnam denarium facit, & per annos populi Israëlitici, inde ab exitu ex *Ægypto*, multiplicat. Quare talia relinquamus.

§. 17. Dicit III. Evangelista noster, *τρεῖς*, quod ipsi hoc loco sine dubio *pretium*, non honorem gloriamque, significat. Sunt namque, quod manifestum satis est, τὰ *τριάκοντα ἀργύρια*, *triginta argentei*, per Appositionem, hæc ipsa *λεπὸν*; qui certè *pretium* sunt. Apud Prophetam *Sacharjam* hæc *λεπὸν*, *pretium* dicitur יקר *Jekar*, cum quo conjungitur alterum nomen אדר *Eder*, quod *magnificentiam* significat. Ubi Judæi malunt יקר *Jekar*, significare *gloriam*, & intelligendum esse vel *Sanctuarium* seu *Templum Dei*, quod populi Israëlitici gloria fuerit, & in quo *Gloria Dei* habitaverit, vel *coronam Regiam* seu *Regnum*. Sed יקר *Jekar*, *gloria*, nusquam de *Templo Dei* usurpatur: neque etiam *Gloria Dei*, quæ in eo habitabat יקר *Jekar*, sed כבוד *Kabod*, *Gloria*, vocabatur. Prætereà facilè apparet, quod *Interpretes* eò deveniant, quia *triginta argenteos* in suâ proprietate pro vero pretio non accipiunt. Quos si pro vero pretio aut mercede acceperimus: quæ, quæso, ratio esse potest, quare יקר *Jekar*, quod alias notat, pro pretio non habebimus? Inprimis cum in antecedentibus Prophetæ verbis שכר *Sachar* *Merces* etiam dicta sit. אדר *Eder*, *magnificentiam*, communiter ferè *Interpretes* ironicè dici putant, & pretio addi, quod nimis vile & indignum fuerit: *magnificentiam pretium* seu *magnificum pretium*, hoc est, minimè *magnificum*. Hoc verò omisit *Evangelista*, quia rem ipsam, quæ *pretium* est, non significat, sed rei tantum *Epitheton* est: sicut apud *Hebræos* duorum *Substantivorum* alterum pro *Epitheto* est: unde & hic per *Adjectivum* ferè solent reddere, *magnificum pretium*. Neque *conveniens* erat, ut *Evangelista* retineret; cum enim, ut mox dicemus, *Jehovah Messias* ironicè & *antiphrasticè* loquatur apud *Prophetam*; *Evangelista* autem personam primam in *Tertiam* mutaverit, locutio ejus ista cessavit.

§. 18. Pretium IV, Evangelista porrò describit, ita, ut  
D 3 addat,

addat, pro quo illud datum sit: *pretium*, inquit, τὸ τιμημένον, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, hoc est, *pretio emti, quem pretio emerunt à filiis Israël.* De quibus verbis suprâ jam diximus, quomodo ex Propheta Sacharjâ desumpta, & mutata loquentis persona ab Evangelista suo stylo adaptata: nec prolixius illud docemus hîc, aut probamus. Certè quando Evangelista dicere voluit, quod Sacerdotes Judæorum triginta argenteos sumserint, & pro figuli agro dederint, necesse etiâ habuit dicere, cujusmodi illi argentei fuerint: non potuit autem melius dicere, quam verbis, quibus ipse Propheta, vel Messias apud Prophetam de se usus est, quando dixit; *Magnificum scilicet pretium, quo dignus habitus sum seu æstimatus, à super illis; nisi quod, ut modò diximus, stylo suo adaptavit.* Et Evangelistam quidem per hunc τιμημένον, *pretio emtum seu æstimatum* intelligere Messiam seu Christum, indubium est. Sed hoc offendit multos, quomodo hæc verba apud Prophetam de Jehova Messia accipi possint, cum Jehovah ea de se vel ad Prophetam, vel ad ipsum Messiam locutus sit; sicut dicitur; *Et dixit Jehovah ad me; projice illud ad figulum, magnificentiam pretij, quo dignus habitus sum à super illis.* Ubi Dn. D. Calovius scribit; hæc verba indignationem Christi exprimere, quod instar vilissimæ personæ ipsum vendituri sint. Num verò existimet, verba, quo dignus habitus sum, Deum Patrem, an Messiam, de se dicere, nobis quidem non satis constat. Qui Dominum h. e. Christum hæc verba ad Prophetam dixisse existimant, haud difficulter se expediunt, dixisse Christum verba ista de seipso ad Prophetam. Sunt, qui Deum Patrem quidem putant hæc verba ad Christum de seipso loqui, sed ut sibi, quod Christo factum est, appropriet, q. d. *quo non tu tantum, mi Fili, sed ego ipse etiam dignus habitus sum.* Verum enim verò nos hæc verba putamus Christum de seipso dicere, ad exponendum pronomem, quod in verbis Dei Patris habetur, cum dicit; *Projice illud ad figulum;* nimirum Deum Patrem respexisse per illud, *Magnificum illud pretium, quo ille dignus habitus fuerit, q. d. Et dixit Jehova Pater meus, ad me; projice illud ad figulum, significans mihi, magnificentum scilicet pretium, quo dignus habitus sum, h. e. triginta argenti nummos: accepi itaque illos ipsos triginta argenti nummos &c.* Ita nulla mutatione personarum, aut appro-

appropriatione verborum opus erit. Qui existimant, Evangelistam allegare verba Jeremiæ, Chilkijæ filii, Prophetæ per traditionem accepta, ab ipso in Canonem relata : id videntur propterea maximè facere, quia hæc verba, τὴν τιμὴν τῶ τετιμημένῳ, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ ἑῶν Ἰσραὴλ, secundum literas & syllabas apud Prophetam Sacharjam non reperiuntur. Atqui Dn. D. Calovius, qui eandem sententiam ad Matth. XXVII, probat, fateri tamen cogitur, quod similia Sacharja habeat, *Etsi, inquit, non diffiteamur, similia eundem scriptura autorem Spiritum quandoque diversis Prophetis inspirasse, prout nempe ipsi placuit, quomodo dictum hoc Jeremia ex parte à Zachariâ repetitum.* Quo nos certè contra istam ipsam utimur sententiam. Si namque à Sacharja repetitum, adeoque jam tum in Canonem relatam est : quid opus est dicere, per traditionem ad Matthæum usque illud pervenisse, & per hunc demum à Spiritu Sancto in Canonem relatam esse? Eteo majori jure hoc urgemus, quia nihil, saltem quoad sensum, apud Matthæum est, quod apud Sacharjam non deprehendatur. Ita suo jam loco ostendimus, verba hæc Matthæi Evangelistæ, τὴν τιμὴν τῶ τετιμημένῳ, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ ἑῶν Ἰσραὴλ, nihil aliud esse, quam paraphrasin verborum Prophetæ Sacharjæ, *Magnificum pretium, quo dignus habitus sum à super filiis Israël.* Cùm enim cujusmodi fuerint *triginta argentei*, quodque illi ipsi sint, quibus venditus & emtus est Christus à Juda proditore, describere voluisset, ex ipsis Sacharjæ Prophetæ verbis id sumsit, esse illos *pretium illius τετιμημένῳ, aestimati pretio, quem pretio emerint à filiis Israël;* sicut apud Prophetam ipse dixerit; *Magnificum pretium, quo dignus habitus sum à super illis.* Si hæc Prophetæ verba Græcè reddenda sint, nonne optimè sic reddiderimus illa; τὴν τιμὴν, ἧς ἐτιμήσαντο μετὰ pretium, quo me dignum aestimarunt aut habuerunt? Quomodo tandem verba ἀπὸ ἑῶν Ἰσραὴλ, à filiis Israël, intelligenda sint, suo etiam loco jam indicatum est, ex Hebræo Prophetæ Sacharjæ, qui habet, כֶּחָלֹב אֲנִי מֵעַל הָעֵלִים, hoc est, *ut non essem amplius super illis (ovibus meis) Pastor.* Oves namq; hæ, quas Christus pavit, sunt filii Israël, quos pavit Christus doctrinâ suâ. Ex quo simul apparet, quod pretium hoc non datum sit in mercedem promeritam à Pastore, sed in mercedem proditoris, cujus ope Pastor Christus ab officio suo dejiceretur.

2  
2.  
3  
4  
5  
6  
7  
8.  
9  
10.  
11  
12  
13  
14  
15  
16  
17

§. 19. Sequuntur. V. Verba apud Evangelistam Matthæum, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τῆ κεραμείας, & dederunt ea in agrum figuli: circa quæ ut prolixiores non simus, facit, quòd supra etiam de iis aliquid dictum est; evolvi per ea concisum Prophetæ Sacharjæ sermonem ab Evangelista, tanquam optimo Paraphraste sensum egregiè exprimente. Nam quòd apud Prophetam dicitur; Projice illud ad figulum, & iterum; Et projecit illud in domum Jehovah ad figulum: Evangelista exponit per, ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τῆ κεραμείας, Et dederunt illud in agrum seu pro agro figuli. Qui certè etiam apud Prophetam sensus est: neque enim locus significatur in quem projiciendi sint argentei, sicut Grotius quidem, qui hinc fecit *figulinam*, & porrò *aream figuli*, existimavit; sed persona indicatur, cum qua pro argenteis agendum contrahendumque aliquid, non *vasorum fictilium* (quid namque hic cum vasis fictilibus pro tot argenteis emendis rei aut negotii est) sed *terra* seu *agri*, unde ille suam pro vasis fictilibus faciendis argillam fumere solebat. *Vulgati Statuarius*, quem ille hic loci pro figulo posuit, nullum profus meretur locum; & meritò à Grotio etiam, qui aliàs illius patronus est, correctus est.

§. 20. Verba VI. restant apud Evangelistam, καθὰ συνέταξε μοι ὁ κύριος, Quemadmodum præcepit mihi Dominus. Quæ quamquam in Prophetæ Sacharjæ non extant, quomodo tamen ex ejus verbis & sensu rectè ab Evangelista sumta sint, suo loco jam exposuimus. Commune est, quod non videtur negari posse, id, quod causa principalis loquitur, facitque, causæ ministeriali. Unde quod Jehova Pater Jehovæ Filio, Christo, apud Prophetam Sacharjam dixit; sicut hujus verba habent, Et dixit Jehovah ad me: commune etiam est causæ ministeriali, Prophetæ, ut in verborum paraphrasi dicere possit; Quemadmodum præcepit mihi Dominus, & Evangelista paraphrastes hæc verba illi tribuere potuerit. Revelatio Prophetæ nostro facta est per modum colloquij negotiique Dei Patris cum Christo, & Christi cum Judæis: quibus verò actum non est aliud, quàm ut mandatum daretur Prophetæ, quid ille prædicere de futuris rebus & temporibus deberet: unde omninò rectè potuit dicere; quemadmodum præcepit mihi Dominus.

§. 21. Prædicta itaque est à Propheta Sacharja venditio Christi Salvatoris generis humani, postquam ad populum Judaicum missus est, huicq; dulce suum Evangelium prædicavit. Cujus verbis idè etiã Evangelista Matthæus historiam venditionis obsignavit. De qua Christi Salvatoris venditione ex utroque, Propheta & Evandelista, sequentia depromimus. *Porismata I. Venditio Christi, qua à Juda proditore Sacerdotibus & principibus Judæorum venditus est, ab æterno fuit præcognita.* Ita nimirum hæc venditio Christi fuit præcognita; ut, quemadmodum D. Apostolus Petrus dixit de ipso, quod sit ἀμὸς ἄμωμῶ καὶ ἄσπιλῶ, προσωσμίῶ πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθεὶς δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, Agnus immaculatus & incontaminatus, præcognitus ante foundationem mundi, revelatus autem sub extrema tempora: ita de venditione ejus proditoria dicere etiam queamus, quod præcognita fuerit ante foundationem mundi, manifestata autem demum sub extrema tempora. Probat hoc divina prædictio: quam tanquam certissimam, & suo tempore adimpletam allegavit D. Matthæus Evangelista, dicens, factam illam esse, ut impleretur τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, quod dictum est à Jeremia Propheta. Deus autem, qui eam tempore Jeremiæ seu Sacharjæ annis plus quadringentis, antequam impleretur, præcognovit, præcognovit eandem etiam ante mundi fundamenta: hoc est, ab æterno.

§. 22. Porisma II. *Venditio Christi non tantum à Deo Patre fuit ab æterno præcognita; sed etiam ab ipso Christo; qui propterea cum Deo Patre verus Deus est.* Nam Christus est ὁ τετιμημένῶ, ὃν ἐτίμησάντο, pretio emtus, quem pretio emerunt seu aestimarunt; sicut Matthæus Evangelista eum vocat. Hic autem τετιμημένῶ pretio emtus seu aestimatus est is, qui apud Prophetam Sacharjam dixit; si bonum est in oculis vestris, date mercedem meam. Atqui apud Sacharjam dicere jam non potuisset, date mercedem meam, prædicendo, datam eam iri tempore Matthæi Evangelistæ, nisi eam futuram post aliquot secula præcognovisset. Quod si istoc jam tempore præcognovit, cum nullus adhuc esset proditor seu venditor, nulli ementes, præcognovit utique etiam ante foundationem mundi. Hinc verò patet jam etiam, quod Christus verus cum Deo Patre Deus sit. Si enim cum Deo Patre suo venditionem sui, tempore Matthæi factam, non tantum

E

tempore

tempore Saharjæ Prophetæ, fed ante etiam foundationem mundi præcognovit, fuit certè etiam ante mundi foundationem verus cum Deo Patre Deus. Unde etiam apud Prophetam toties *Jehovah* appellatur.

§. 23. Porisma III. *Venditio Christi, tum à Deo Patre, tum ab ipso Christo præcognita quidem est ab æterno; non tamen absolute prædeterminando aut necessitando homines ad vendendum & emendum illum. Est hoc contra Auctores quoscunque absoluti decreti & prædeterminationis. Contra quos bene ad Sachar. XI. Dn. D. Calovius scribit: ne autem quis censeat, Deum voluntatem humanam ita flexisse, ut Judas proderet, Judæi emerent Christum, notandum, nihil aliud innui, quam voluntariam Christi passionem, & quod permiserit sui venditionem: (quando scilicet dicit; si bonum in oculis vestris, date mercedem meam: si non, omittite.) Qui etiam bene id observasse dicit Coccejum scribentem: Christus volens permisit à Iuda eam proditionem fieri. Certè si quis ex verbis Prophetæ, vel Christi potius, si bonum fuerit in oculis vestris, date mercedem meam; si non, omittite, absolutam aliquam Dei voluntatem, aut prædeterminationem humanæ voluntatis concludere voluerit: neque quid conditionalis locutio valeat, neque quid phrasis, bonum esse in oculis alicujus, sibi velit, neque contrarii concessio importet, attendere dicenduserit. Conditionalis enim nil ponit in esse: multò minus necessitat aut cogit. Bonum esse in oculis alicujus, nihil aliud vult, quàm rem alicui liberam esse, prout ipsi visum fuerit. Contrarii etiam concessio infert simul, ad neutrum contrariorum hominem obligatum aut constrictum. Atqui, inquis, si Sacerdotes Judæorum omisissent à proditore Iuda Christum triginta argenteis emere, impeditum fuisset opus redemptionis hominum, quod tamen fieri oportuit. Sed non omisuros præscivit Dominus: & si non præscivisset, sapientia ipsius invenisset tamen modum, quo sine illis opus redemptionis hominum perficeretur; quemadmodum sine illis Christus in monte oliveti passus est.*

§. 24. Porisma IV. *Argenteos triginta, pro quibus Christus venditus est, sive mercedem sive pretium vocaverimus, non referet; modò commodè vox utraq; accepta fuerit. Apud Prophetam Sacharjam duæ voces extant; una שֶׁכֶר *Sachar*, quæ mercedem mercenarij vel laboris denotat; altera יָקָר *Jekar*, quæ pretium notat, Sunt Interpretes, qui*

qui apud Prophetam nostrum ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ *Sachar*, Merces, in bonam partem accipiunt, ut sit merces pro laboribus debita. Ex quibus est etiā *Dn. D. Balduinus* apud *Dn. D. Calovium* in *Sach. XI.* Hæc enim est ejus super verba Prophetæ, *Date mercedem meam*, explicatio: *Frustra me apud vos laborasse video: officio igitur meo discedo: quod si boni estis, date mihi mercedem meam, qua dignus est quilibet operarius: sin vero pro obstinata animi vestri malitia debitam mihi mercedem dare recusatis, sciatis, me hoc non curare: quā verò conscientia id à vobis fiat, ipsi videbitis.* Ipse verò *Dn. D. Calovius* mavult *ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ* *Sachar* h. l. nihil aliud esse, quam pretium triginta argenteorum. Et dixi, scribit, ad eos, si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam, rectius pretium meum, & si non libuerit, quiescite: de sui venditione per *Judam* facta vaicatur. Et postea: *Et appenderunt mercedem meam, rectius pretium meum* ( quo æstimatus sum à *Judæis*, numerantque proditori *Judæ* illud pretium ) videlicet triginta argenteos. Sed quodammodo conciliari potest utraque sententia. *ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ* *Sachar*, Merces, quænam sit, ex voce *ⲓⲕⲁⲣ* *Jekar*, quæ pretium Prophetæ significat, intelligitur. Ubi si *ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ* *Sachar*, usquam pretium etiam significaret, promptum esset hic quoque in eâ significatione accipere: sed exempla defunt. Putamus tamen, denotare vocem id, quod loco mercedis datum est, malum pro bono, hoc est, pretium venditionis nefariæ: quæ res indignissima & impiissima est q. d. *Date egregiam scilicet mercedem meam*, hoc est, venditionis pretium, quod pro eo, quod mihi mercedem dare deberetis, dabitis proditori meo. Potest verò etiam hoc pretium venditionis dici merces respectu *Judæ* proditoris: quod *ⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ* *ⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ*, mercedem injustitiæ *Apostolus Petrus* vocat. *Act. I. v. 18.* Quomodo suffixum *ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ* *Sechari*, non activè accipiendum erit, h. m. mercedem meam h. e. mercedem, quam ego promerui; sed passivè, h. m. mercedem mei, h. e. mercedem proditori meo pro me vobis prodito dandam. Passivè namque se Christum hoc loco habere, discimus vel ex eo, quod mox subjicitur; *ⲓⲕⲁⲣⲓⲛⲓ* *quo dignus habitus sum.*

§ 25. Porisma V. *Christus* ex singulari divinâ providentiâ à *Judæ* proditore venditus, & à *Sacerdotibus* *Judæorum* emtus est in rerum pro toto humano genere sub peccatum venditio sacrificium. Singularis utique divina providentia agnoscenda est. Et *Nostri* etiam *Theologi*, quanquam absolutam *Dei* voluntatem & decretum non agnoscunt, singularem tamen divinam providentiam non tantum *DEI* Patris, sed etiam *DEI* Filii, *Christi*,

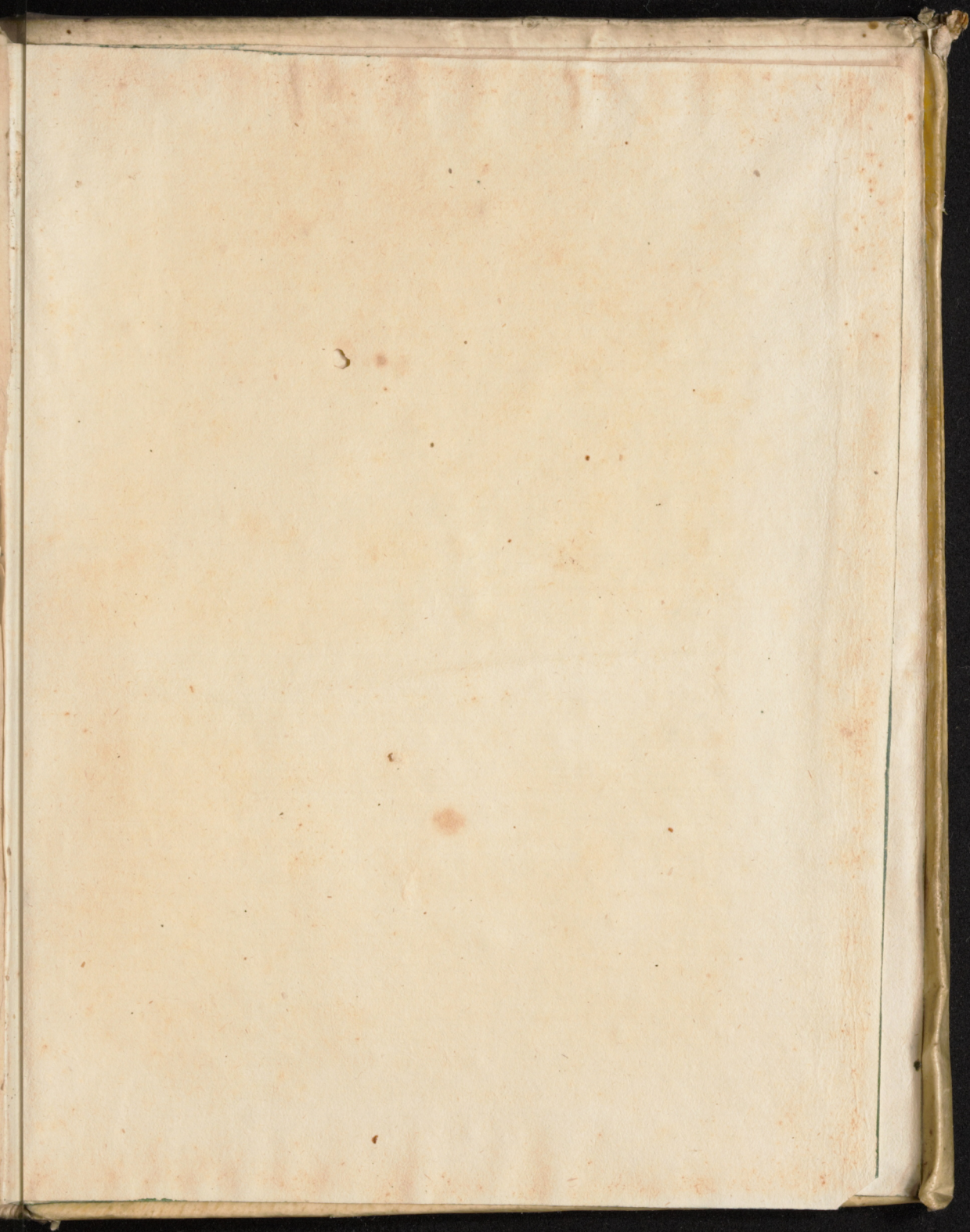
2.  
2.  
7.  
5.  
7.  
6.  
8.  
9.  
10.  
11.  
12.  
13.  
14.  
15.  
16.



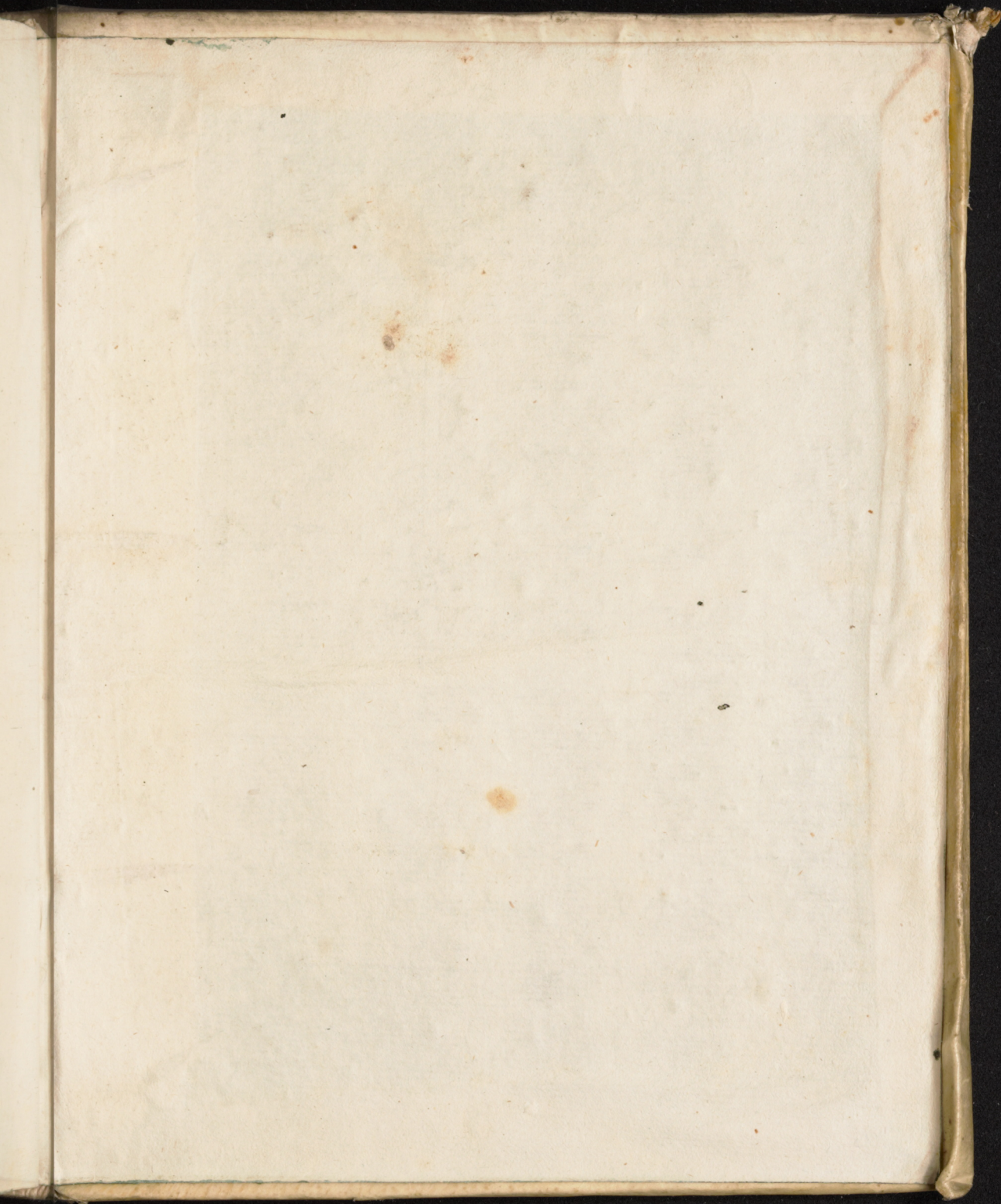
sti, venditionem sui revelantis & prædicentis, apud Prophetam nostrum observant. Ita namque *Dn. D. Calovius* ad Prophetam annotat: *Projecisse autem ipse (Christus) dicitur pretium suum, quod ita direxerit animum Judæ, ut quod impiè à Judæis sumferat, in templum projiceret, atque illud in usum figuli cederet, ut pro agro in sepulturam peregrinorum daretur, quemadmodum historia passionis docet. Cum Judas cuperet argentum in usum suum convertere, & Sacerdotes mallet ad se recipere, tamen Christum, quànquam in summa exinanitione coram Pilato consistentem, adegisse Judam suâ omnipotentia, ut mercedem iniquitatis redderet, & Sacerdotum animos permovisse, ne thesauro templi adponerent, verùm agrum figuli emerent, dicit etiam *Dn. D. Tarnovius* noster. Dixit Jehovah Pater Jehovah Filio; Projice illud ad figulæ: dixit Jehovah Filius, Christus; Et projecit illud in domum Jehovah ad figulæ; uterque prædicens, quid sub suâ providentiâ & sapientissimâ directione futurum esset. Notum porro est, quod pecunia in templi Hierosolymitani thesaurus, *Korban* propterea dictum, à piis Judæis collata fuerit, ut ex pecunia ista sacrificia emerentur, in primis quotidiana. Nos quidem non dubitamus, quin *triginta argentei*, pro quibus Judas Christum vendidit, ex isto templi thesauro à Sacerdotibus sumti sint. Unde & Judas in templum illos reportavit & projecit: Sacerdotes autem in thesauro eundem pro sacrificiis emendis reponere dubitarunt, quia tamen in usum pium collata fuerat, in usum pium sepulturæ peregrinorum adhibere voluerunt. Sic *Christus*, ut alias pecora sacrificialia, in sacrificium à Sacerdotibus emtus; & eâ quidem pecuniâ, quæ sacrificiis emendis maximè destinata erat, emtus est, ut typus sacrificiorum ceremonialium hac etiam in parte impleretur, & deinceps aboleretur. Hoc nobis magis placet, quam *venditio in servum*, de quâ alii interpretes hîc cogitant.*

§. 26. *Portisma VI.* Piè dicitur, *triginta argenteis*, quibus *Christus* in verum pro humano genere sacrificium venditus & emtus est, ideo divina providentiâ agrum figuli in sepulturam peregrinorum emtum esse, ut significaretur non esse deinceps opus aliorum sacrificiorum ceremonialium emtione & oblatione, sed operibus caritatis & misericordiæ. Juxta illud nimirum, quod *Christus* Pharisæis prædixerat; *Absentes verò discite, quid sit; Misericordiam volo, non sacrificium* Matth. IX. v. 13. *Beatus* fuit, quisquis in agro hoc sepeliendus intellexit, quietem sibi dari beatam in eo agro, qui pretio, quo sanguis *Christi* Salvatoris venditus est, emtus est. Quidam hic solliciti sunt, quomodo tam vili pretio triginta argenteorum emi potuerit: *Unde libras*, quàm *argenteos*, imò & *talenta* malunt. Quasi nimirum & quantitatem & qualitatem agri situmque exactè noverint. Quid verò? si forte ager figuli fuit effossa argilla & sterilis & possessoris opificio inutilis; adeoque vilissimi pretii, ut ejusmodi agri figulorum tandem fieri solent? Quare curam istam curiositati illorum relin-  
quimus, & sic finimus, dicentes;

SOLI DEO GLORIA.





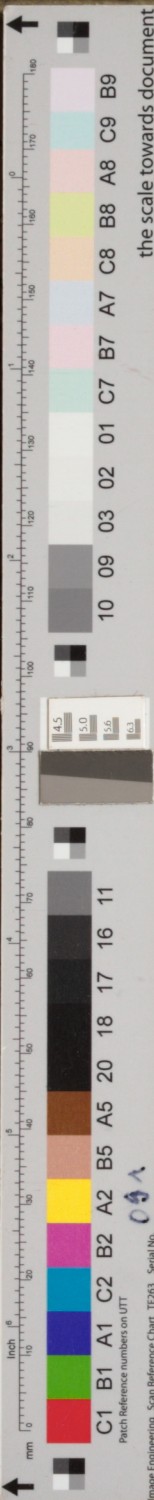




# RESPONSIO I.

*Valitia M. Joachimi Langii ex Tom. II. Anti-Barbari  
Præfatione demonstrata, castigatur.*

atio Langiana Tomo II. Anti-Barbari præmissa, nihil aliud,  
ma criminationum continuatio, vel potius supplementum,  
omissæ sunt. Quod ut non solum solide demonstrarem, sed  
am, quam in *Schediasmate Academico* §. 7. pag. 10. dedi,  
cellitas exposcit, justissimæque insimul causa, quæ pro Cele-  
o Dresdensi DN. D. VAL. ERN. LOESCHERO, quem ini-  
us Langius est aggressus, propugnat. Cum vero me bre-  
t, potiora tantum Præfationis loca si examini subjecero, ea-  
ito confutavero, in meliorem B. L. interpretabitur partem.  
Præfat. contra Meritissimum Theologum DN. D. LOESCHE-  
angius: Ne cujus vero temeritatis aut precipitantia in-  
es argui, viam invenisti, utinam tam felicem, quam faci-  
versus me disputatorem aliquem (indignum, qui hic nomi-  
ensi solo natum, & a te Wittenbergæ ad tua Domini bel-  
formatum. Gratias ego tibi, mi Langi, persolvo maximas,  
cum, Sectæ Pietistarum addictis quam maxime invisum ac-  
fferis, ejusque nullam feceris mentionem. Gratulor enim  
ter gaudeo, illud non reperiri in ejusmodi scripto, quod  
non solum honestissimam magnorum Virorum famam læ-  
avissimis erroribus est refertum, in sanctissimum Dei verbum  
ri Ecclesiæ perniciosis. Non sum ambitiosus, neque verbo-  
capior, multo minus Pietistarum scommatibus moveor, sed  
quæ vera sunt, veritas licet odium pariat, mihiq; permul-  
nicos, in furorem ferme actos, quibus vero ad unum o-  
mentem apprecor, quæ veritatis pariter atque pacis studio-  
cur doleam, quod non solum Argentorati, Ducibus Cele-  
Ecclesia puriori immortalis cum laude promeritis, DN. D.  
b. m. DN. D. WAGNERO, DN. D. HARTSCHMIDIO,  
P. PFEFFINGERO, sed etiam Vitembergæ a Summis Theo-  
NEVMANNO b. m. DN. D. WERNSDORFIO & DN. D.  
SCHERO, ad Domini bella, in Patria aliquando, sicut chri-  
B stia-



the scale towards document

19